

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. І. Я. ФРАНКА
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

**ОСОБЛИВОСТІ ЛОКУСУ СУБ'ЄКТИВНОГО КОНТРОЛЮ
У СТУДЕНТІВ З ВИСОКИМ ТА
НИЗЬКИМ РІВНЕМ УСПІШНОСТІ**

Курсова робота
студентки 35 групи
соціально-психологічного
факультету
Дідур Тетяни Олександрівни

Науковий керівник:
Кириченко Віктор Васильович

Житомир-2009

Зміст

ВСТУП.....	3
Розділ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОС.	6
1.1. Поняття про волю.....	6
1.2. Основні якості волі	11
1.3. Локус контроль як індивідуальна якість людини.....	13
Розділ II. МЕТОДИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	17
2.1. Методичні засади експериментального формування локусу суб'єктивного контролю.....	17
2.2. Методи, методика і процедура дослідження.....	21
Розділ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛОКУСУ СУБ'ЄКТИВНОГО КОНТРОЛЮ У СТУДЕНТІВ З ВСОКИМ І НИЗЬКИМ РІВНЕМ УСПІШНОСТІ	25
3.1. Аналіз результатів дослідження суб'єктивного контролю студентів.....	25
3.2. Прийоми та способи самовиховання волі.....	29
Підсумок.....	33
Список використаної літератури.....	35
Додатки	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Побудова сучасної системи освіти на засадах гуманно-особистісного підходу вимагає дослідження низки проблем, серед яких вагоме місце належить, проблемі волі і її розвитку. У практиці педагогічної діяльності, вивчаючи волю, здебільшого розглядають підлітковий (К. І. Вересоцька), ранній юнацький період (В. М. Лапін, Н. С. Лукін), тому що саме в них є актуальними вирішення проблеми самовдосконалення, самовиховання. Однак для розуміння природи вольових явищ, їх генези, прогнозування у розвитку постає необхідність їх досліджень на більш ранніх стадіях розвитку, зокрема у молодшому шкільному віці. Потреба всебічного вивчення волі на цьому віковому етапі посилюється тим, що більшість психічних процесів та основних новоутворень цього періоду тісно пов'язані саме з вольовим розвитком особистості, насамперед вольовими якостями, які певною мірою проявляються у вольовому комплексі. Таких якостей у науковій літературі нараховується 14.

В процесі досягнення важливих для людини цілей виконуються її вольові якості, такі як цілеспрямованість, самостійність, ініціативність, наполегливість, рішучість, витримка, самовладання. Коли звернутися до спеціальної психологічної літератури, можна зустріти понад 30 назв для позначення вольових якостей. До них входять: стійкість, витривалість, дисциплінованість, діловитість, організованість, впевненість у своїх силах, упертість і т. д. Якщо бути більш точним, то чимало з цих назв доведеться виключити з списку вже хоч би тому, що ними позначені одні й ті ж явища (упертість, стійкість, завзятість) або такі, що тільки пов'язані з волею (активність, діловитість, впевненість у собі тощо). Деякі словосполучення, які зустрічаються в художній, політичній, науково-популярній літературі, взагалі не відповідають певним науковим поняттям. Наприклад, вираз

«воля до переборення труднощів» зберігає лише значення образного вислову.

Порівняно з емоціями й почуттями у волі домінуючу роль відіграє безпосередній вплив людини на довкілля. І це виражається в багатьох діях і рухах. Якщо емоції визначають спрямованість дії, то воля — це вже сама дія. І таке розуміння склалося ще у вихідній стадії формування поняття волі. З часів Арістотеля і дотепер воля розглядається як проблема породження реальної дії (В. Вундт, І. Сеченов, Е. Джемс, Л. Виготський, Ш. Чхартишвілі, В. Іванников). Важливим елементом педагогіки Г.Сковороди є потреба виховання волі. Не досить мати розвинений розум і працювати відповідно до «сродності». Важлива ще єдність думок і вчинків, слова і діла. А з цього випливає необхідність розвитку й зміцнення волі, яка допомагає людині реалізовувати розумні починання, протистояти негідним пориванням, ницим пристрастям протиставляти високі прагнення. Єдність розуму і волі думок, слів і дій — це, за Г.Сковородою, природне, «натуральне подружство».

Воля — це психічна функція, яка передбачає: регулювання людиною своєї поведінки відповідно до найбільш значущих для неї мотивів; гальмування інших мотивів, спонукань, намагань; організацію дій, учинків згідно зі свідомо поставленими цілями. Саме в цих діях і виражається воля.

Об’єкт дослідження — вольові якості особистості — регулювання людиною своєї поведінки відповідно до найбільш значущих до неї мотивів; гальмування інших мотивів, спонукань, намагань, організацію дій, учинків згідно зі свідомо поставленими цілями.

Предмет дослідження — дослідження суб’єктивного контролю студентів.

Метою нашого дослідження було визначити загальні закономірності прояву вольових якостей особистості і їх ролі в навчальній та трудовій діяльності.

Гіпотеза. Влада людини над собою дозволяє їй стати господарем зовнішніх обставин, своїх почуттів, бажань, прагнень.

Під час виконання курсової роботи необхідно вирішити наступні завдання:

1. Проаналізувати наукову літературу з проблеми розвитку волі.
2. Вивчити особливості рівня суб'єктивного контролю у студентів з високим і низьким рівнем успішності.
3. Дослідити рівень суб'єктивного контролю студентів.

Методологічні та теоретичні основи дослідження. Методологічною основою дослідження стали вихідні положення теорії детерміністичного розуміння волі І. Сеченова та І. Павлова.

Методи та організація дослідження. Дослідження особливостей рівня суб'єктивного контролю у студентів з високим та низьким рівнем успішності проводилося за допомогою тесту-опитувальника, розробленого Є.Ф. Бажаніним та ін. на основі шкали локусу контролю Дж. Роттера.

Надійність і вірогідність дослідження забезпечувалися репрезентативністю вибірки (20 осіб), застосуванням методів, релевантних меті і завданням дослідження, поєднанням кількісного та якісного аналізу.

Практичне значення. Отримані в результаті виконання курсової роботи дані про те, що влада людини над собою дозволяє їй стати господарем зовнішніх обставин, своїх почуттів, бажань, прагнень можуть бути використані студентами-практикантами та вчителями для створення програм розвитку вольової активності студентів.

Розділ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

1.1. Поняття про волю

Для досягнення поставленої мети людина проявляє ініціативу, напружує свої розумові і фізичні сили, долає труднощі, стримує пориви і бажання, які не сприяють успішному досягненню мети. У цих проявах людської поведінки найяскравіше виявляється такий аспект психічного життя, як воля.

Задоволення людських потреб відбувається в діяльності, яка має активний, цілеспрямований і вмотивований характер. Воно реалізується за допомогою дій, породжених різними спонуканнями. Причини активності, маючи різну психологічну природу, реалізуються як потяги, бажання і прагнення. Прагнення — спонукання, що виражається в чуттєвому переживанні потреби. У момент виникнення воно ще не має конкретної предметної визначеності. Людина ніби поривається до чогось, відчуває, що чогось їй не вистачає. Таке неусвідомлюване нецілеспрямоване прагнення, яке не викликає довільних дій, називають потягом. У процесі усвідомлення об'єкта прагнення, мети прагнення стає бажанням. Сукупність цих спонукань, які набувають характеру мотивів дій, вчинків і форм діяльності, утворює мотиваційну сферу особистості. Спонукання до дій у людини розрізняють за змістом і психологічною природою. В одних випадках це може бути негайна імпульсивна реакція на подразник, в інших — повільна поміркована дія після оцінки ситуації [23, с.185].

Воля — психічний процес свідомої та цілеспрямованої регуляції людиною своєї діяльності та поведінки з метою досягнення поставлених цілей.

У вольових діях людина здійснює власну свідому мету. Свідомою діяльністю — це довільна діяльність. Довільне напруження фізичних сил,

довільне сприймання, запам'ятовування, довільна увага тощо — це свідомо регуляція, свідоме спрямування фізичних і розумових сил на досягнення свідомо поставленої мети. Отже, воля є однією з найважливіших умов людської діяльності [14, с.208].

Воля людини виробилась у процесі її суспільно-історичного розвитку, у трудовій діяльності. Живучи й працюючи, люди поступово навчилися ставити перед собою певні цілі й свідомо добиватися їх реалізації. У боротьбі за існування, долаючи труднощі, напружуючи сили чи стримуючись, людина виробила в собі різні якості волі. Чим важливішими були цілі, які ставили люди в житті, чим більше вони їх усвідомлювали, тим активніше вони добивалися їх реалізації.

Вольову діяльність не можна зводити до активності організму й ототожнювати з нею. Активність властива і тваринам. Вони, задовольняючи свої біологічні потреби, пристосовуючись до умов життя, тривалий час впливають на навколишню природу, але це відбувається без будь-якого наміру з їхнього боку.

Воля виявляється у своєрідному зусиллі, у внутрішньому напруженні, яке переживає людина, переборюючи внутрішні та зовнішні труднощі, у прагненні до дій або у стримуванні себе.

Воля є детермінованим процесом. Детерміністичне розуміння волі підтверджується фізіологічними дослідженнями І. Сеченова та І. Павлова. І. Сеченов вказував, що вольові дії причинно зумовлені зовнішніми подразниками. Усі довільні рухи є відображувальними, тобто рефлексорними. І. Павлов зазначав, що весь механізм вольового руху — це умовний, асоціативний процес, який підпорядковується всім описаним законам вищої нервової діяльності. Він показав, що довільні дії, які виникають унаслідок внутрішнього зусилля, зумовлюються тим, що рухова ділянка кори головного мозку водночас є сенсорною ділянкою подібно до зорової, слухової тощо. Сліди, залишені в руховій ділянці кори

головного мозку попередніми подразниками, активізуючись, можуть стати умовними подразниками для вольових рухів. Механізмом довільних рухів є збудження, що йдуть від кори великих півкуль головного мозку. Кінестетичні клітини кори зв'язуються з усіма клітинами кори, вони є виразниками як зовнішніх впливів, так і внутрішніх процесів організму. Це і стає підставою для довільних рухів. Довільні дії детерміновані, як і всі інші дії людини, але оскільки вони викликаються слідами в корі головного мозку від попередніх подразнень, то іноді здається, немовби вони виникають самі по собі, без будь-якої причини [14, с.209].

Те, що рухова ділянка кори великих півкуль головного мозку є водночас сенсорною ділянкою, відіграє важливу роль у регуляції вольових дій. П. Анохін вказував, що у процесі вольових дій від виконавчого апарату до кори головного мозку надходить інформація про характер дій (зворотна аферентація), де вона порівнюється з образом запланованої дії, випереджаючи її результати. Це порівняння виконуваної дії з її образом, яке П. Анохін назвав акцептором дії, сприяє уточненню рефлексорного акту відповідно до того, чого прагне людина.

Вольові дії людини визначаються свідомо поставленою метою. Діючи, людина ставить перед собою завдання, планує їх виконання, добирає засоби, за допомогою яких вони здійснюються. Щоб успішно навчатися, учень повинен усвідомлювати мету навчання, свої шкільні завдання, вміти організовувати їх виконання, бути наполегливішим.

Кожна вольова дія чимось мотивується. **Мотив** — це рушійна сила, яка спонукає людину до дії, до боротьби за досягнення поставленої мети. Мотивами дій є людські потреби, почуття, інтереси, усвідомлення необхідності діяти [14, с.211].

Чіткість мети, розуміння справи, усвідомлення завдання, його важливості завжди породжують силу, енергію і рішучість дій. Чим більшого суспільного значення набуває завдання, тим більшої енергії та завзяття

люди докладуть у боротьбі за його здійснення. Пристрасна любов до своєї справи спонукає людей до творчої праці. Вольові дії бувають прості та складні.

Простою вольовою є така дія, яка не потребує особливого напруження сил і спеціальної організації дії. Вона характеризується безпосереднім переходом бажання в рішення та у здійснення цього рішення. Наприклад, захотівши пити, людина одразу наливає води у склянку і п'є; якщо їй холодно, вона вдягає пальто тощо. Ці дії не потребують складних засобів для їх виконання.

Складна вольова дія потребує значного напруження сил, терплячості, наполегливості, вміння організувати себе на виконання дії. Так, учень, розв'язуючи математичні завдання, щоб досягти бажаного успіху, повинен здійснювати низку вольових дій. Складність вольової дії залежить від складності завдання, на виконання якого вона спрямована.

Воля людини виявляється в переборенні не тільки зовнішніх труднощів, що характерні для різних видів діяльності, а й внутрішніх, породжуваних, наприклад, бажаннями, які суперечать поставленим завданням, утомою тощо. Переборення внутрішніх труднощів потребує усвідомлення необхідності виконати те чи інше завдання та самовладання.

Прагнення людини, що є засадовими стосовно її дії, іноді виявляється у формі **потягів**. Як правило, потяги бувають невиразними, малоусвідомлюваними. Людина кудись поривається, але чого саме їй забажалося, вона виразно не усвідомлює. Прагнення, що виявляються лише у формі потягів, не ведуть до цілеспрямованої вольової дії [14, с.212].

Усвідомлюючи свої потяги, людина тим самим перетворює їх на **бажання**. Бажаючи чогось, людина вже більш-менш виразно бачить мету свого прагнення, напрямок своєї діяльності.

Проте, усвідомивши мету своєї діяльності, людина може ще й не бачити шляху, яким треба йти, щоб успішно її здійснити, не мати в руках

засобів для її досягнення. Добираючи потрібні шляхи та засоби, людина в цьому процесі глибше усвідомлює свої прагнення. Глибоко усвідомлене прагнення, при якому в людини виразно вимальовуються не тільки мета діяльності, а й шляхи та засоби її здійснення, зумовлює воління, активне бажання.

За волінням часто-густо йде сама дія, якою завершується вольовий акт. Однак це буває не завжди. Іноді людина вагається: чи то діяти, чи то ні. У цьому разі спостерігається той особливий, проміжний стан у розвитку вольового акту, який називається боротьбою мотивів. Це трапляється тоді, коли у людини є суперечливі бажання, з яких одні спонукають її до певної дії, а інші відвертають від неї. Наприклад, в учня може відбуватися боротьба між бажанням взятися за виконання домашнього завдання та бажанням піти в кінотеатр з приятелями. У результаті цієї боротьби мотивів людина приймає певне рішення. Воно виявляється як намір діяти або як намір відмовитися від дії [14, с.213].

Рішення, як глибоко усвідомлене, переходить у дію. Спочатку дія планується, вибираються необхідні для цього засоби, потім виконується завдання і, нарешті, завершується. Так, учень, вирішивши сконструювати радіоприймач, ознайомлюється із системами радіоприймачів, креслить схему, дістає потрібні для радіоприймача деталі й, нарешті, монтує його. Так закінчується прийняте рішення.

Успішність вольового акту залежить від вольових якостей людини, глибини усвідомлення завдання, інтересу, а також від знань, умінь і навичок діяти, без яких успішне досягнення мети неможливе. Вміння, звичні дії роблять вольові дії чіткішими та організованішими, сприяють швидкому та успішному їх виконанню.

Будь-яка дія відбувається успішніше, якщо стає звичною. Навички та звички сприяють легшому подоланню труднощів та успішному завершенню дії.

1.2. Основні якості волі

Однією з найважливіших вольових якостей особистості є *цілеспрямованість*. Вона визначається принциповістю та переконанням людини і виявляється у глибокому усвідомленні нею своїх завдань і необхідності їх здійснювати. Цілеспрямованість виявляється в умінні людини керуватись у своїх діях не випадковими прагненнями, а стійкими переконаннями, принципами. Цілеспрямованість і принциповість особистості — підґрунтя її сильної волі [14, с.213].

Люди без чіткої цілеспрямованості, твердих переконань, принципів, якими б вони керувалися у своїй діяльності, часто перебувають під впливом випадкових бажань, підпадають під вплив інших. Поведінка нецілеспрямованих і безпринципних людей характеризується слабкою волею. Без твердого переконання та принципової спрямованості поведінки у людини не може бути й сильної волі.

Важлива вольова якість людини — *ініціативність*, тобто здатність самостійно ставити перед собою завдання й без нагадувань і спонукань інших виконувати їх. Ініціативність людини характеризується дієвою активністю. Мало, виявити ініціативу, поставити перед собою завдання, треба його здійснити, довести до кінця. Це можливо лише за належної активності в діях.

Істотними якостями волі людини є також *рішучість*, *витриманість* і *наполегливість*. Ці якості виявляються в умінні своєчасно та обдуманно приймати рішення, особливо у складних обставинах, у гальмуванні негативних прагнень і дій, у здатності людини долати труднощі, що виникають на шляху до досягнення мети. Ці якості людини допомагають їй доводити до кінця кожен розпочату справу, долаючи всі перешкоди, які зустрічаються на шляху до її виконання. Великі справи, визначні наукові винаходи можливі лише за наявності цих якостей.

Наполегливість людини слід відрізняти від такої її якості, як упертість. *Упертість* — це необдуманий, нічим не виправданий прояв волі, який полягає в тому, що людина наполягає на своєму недоцільному бажанні, незважаючи на обставини. Упертість є проявом не сили, а радше слабкості волі. Приймаючи рішення, вперта людина заперечує розумні докази, не зважає на інтереси інших, суспільні інтереси і своїми діями часто завдає їм шкоди. Упертість — негативна якість у людини, тому треба намагатися її позбутися [14, с.214].

Важливою вольовою якістю людини є *самостійність*. Самостійність волі виявляється у здатності людини критично ставитись як до власних вчинків і дій, так і до вчинків інших людей, не піддаватися негативним впливам інших. Самостійність — це результат високої принциповості людини, її ідейності та моральної витримки.

Протилежною до самостійності якістю людини є *навіюваність*. Навіюваність виявляється в тому, що людина легко піддається впливу інших. Навіюваність буває у тих людей, які не мають стійких переконань, твердих принципів, які некритично наслідують інших, вагаються між протилежними поглядами, не маючи власної думки. Перша-ліпша думка, яку почує така людина, стає її думкою, але згодом цю саму думку вона замінює на іншу.

Люди, які легко піддаються навіюванню та самонавіюванню, — це люди з нестійкою волею.

Важливою вольовою якістю людини є *самовладання*. Воно виявляється у здатності людини володіти собою, керувати власною поведінкою та діяльністю. Самовладання — важливий компонент такої якості особистості, як мужність. Володіючи собою, людина сміливо береться за відповідальне завдання, хоча й знає, що його виконання пов'язане з небезпекою для неї, навіть загрожує її життю. Самовладання — одна з умов дисциплінованої людини.

Відсутність самовладання робить людину нестриманою, імпульсивною. Люди, які не володіють собою, легко піддаються впливу почуттів, часто порушують дисципліну, відступають перед труднощами, впадають у розпач.

Своєрідним проявом безвілля особистості є конформність. Суть її виявляється в тому, що людина, хоча і має свою думку, але піддається впливу, тиску групи у своїх діях і вчинках, не виявляє незалежності, не обстоює свої позиції. Як показали дослідження, конформним особам властиві негнучкість психічних процесів, бідність ідей, знижена здатність володіти собою, поверхове уявлення про себе, не вистачає віри в себе, вони виявляють більшу пасивність, навіюваність і залежність від інших [14, с.215].

Отже, сукупність позитивних якостей волі, властивих людині, зумовлює її силу волі. Як позитивні, так і негативні якості волі не є природженими. Вони розвиваються у процесі життя та діяльності.

1.3. Локус контроль як індивідуальна якість людини

Вольове регулювання поведінки неможливе без врахування її умов, адже вольовий акт людина здійснює як особистість, відповідальна за всі його наслідки. Хоча поведінка завжди спрямована на досягнення мети, кінцеві результати діяльності інколи не відповідають сподіванням. На основі досліджень встановлено, що люди різняться між собою залежно від того, кому вони схильні приписувати відповідальність за власні дії.

Для диференціювання різних способів покладання відповідальності американський психолог Джуліан Роттер (1916—1995) обґрунтував поняття «локус контролю».

Локус контролю (лат. locus — місце) — індивідуальна якість людини, яка характеризує її схильність приписувати відповідальність за наслідки своєї діяльності зовнішнім силам (екстернальний локус контролю) чи

внутрішнім станам і переживанням (інтернальний локус контролю).

Роттер довів, що локус контролю є стійкою властивістю особистості, яка формується в процесі її соціалізації. Люди, схильні приписувати причини своїх дій і вчинків зовнішнім факторам, мають зовнішній (екстернальний) локус контролю. Вони завжди шукають причини своїх невдач у зовнішніх обставинах. Так, студент, який не склав екзамен, пояснює це відсутністю часу для підготовки, складністю предмета тощо. Дослідники встановили, що схильність до зовнішньої локалізації контролю пов'язана з такими рисами особистості, як невірноваженість, невпевненість у своїх силах, тривожність, підозрілість, конформність, агресивність та ін [23, с.187].

Якщо людина покладає на себе відповідальність за власні дії і причини їх бачить в особливостях своєї уваги, мислення, здібностей, внутрішніх переживань, то вона має внутрішній (інтернальний) локус контролю. Індивідам такого типу властиві впевненість у собі, наполегливість і послідовність у досягненні поставлених цілей, схильність до самоаналізу, врівноваженість, товариськість, доброзичливість і незалежність.

Рівень суб'єктивного контролю (РСК) – здатність суб'єкта контролювати себе і свою поведінку, управляти ним, брати на себе відповідальність за те, що відбувається з ним і навколо.

Отже, було виділено два типи: екстернальний та інтернальний.

Екстернал думає, що події, що відбуваються з ним, є результатом дії зовнішніх сил – случаючи, інших людей і т.д.

Люди-екстернали частіше пасивні, песимістичні, відчують, що від них нічого не залежить, все залежить від обставин, а вони – пішаки в цьому житті, і навіть свої успіхи, досягнення і радощі приписують зовнішнім обставинам, щасливій долі або допомозі інших людей.

Інтернал інтерпретує значимі події як результат своєї власної

діяльності. Будь-якій людині властиві ознаки того чи іншого типу, причому, у різних ситуаціях може переважати те один, те інший тип, внутрішній контроль яких універсальний і характерний стосовно будь-яких типів подій і ситуацій, з якими йому приходится зіштовхуватися

За даними психологів, якщо людина виражений інтернал, тобто вважає себе відповідальним за всі події, що з ним відбуваються, те для нього, як правило, характерна віра у свої сили, задоволеність працею, як сферою додатка своїх сил. Він більш відповідальний, витривалий, послідовний, емоційно стабільний, схильний до лідерства, у нього висока готовність до самоосвіти і самовдосконалення. Така людина може відрізнятися деякою категоричністю і бути недостатньо сприйнятливим до навколишнього середовища.

Екстернали – люди весняної стратегії. Вони вбачають джерело невдач і двигун успіху поза собою. Для цих людей характерні такі особливості: несхильність до самокритики і самовдосконалення, гостре відчуття соціальної ситуації, зміни в ній, сприйнятливості до середовища. На їхню думку, у їхній діяльності велику роль грають зовнішні обставини (доля, випадок, люди), вони схильні до тривожності, прислухаються до чужої думки, не уникають обману як тактики самовиправдання. Вони вважають, що добилися самі всього хорошого, що було і є в їх житті і що вони здатні досягати з успіхом своїх цілей і в майбутньому. Але вони беруть на себе відповідальність і за всі негативні події, схильні обвинувачувати себе в невдачах, неприємностях, стражданнях. Такі люди рахують свої дії важливим чинником в організації власного виробництва, у відносинах, що складаються, в колективі, в своїх просуваннях. Інтернал вважає себе відповідальним за події сімейного життя, в сімейних проблемах обвинувачує не чоловіка, а перш за все самого себе, прагне змінити себе. Така людина рахує себе в силах контролювати свої неформальні відносини з іншими людьми, викликати до себе пошану, симпатію, активно

формувати свій круг спілкування. Інтернал вважає себе багато в чому відповідальним і за своє здоров'я. В хворобі обвинувачує самого себе і вважає, що одужання багато в чому залежить від його дій, а не від лікарів. Таким чином, інтерналу властиві активна життєва позиція, незалежність і відповідальність за себе.

Людина типу "інтернал" частіша в житті "переможець", екстернал – "переможений", у них різні життєві сценарії, різне відношення до себе і іншим людям.

Загалом, узагальнений образ інтернала-екстернала допоможе прогнозувати труднощі і проблеми того й іншого типу людей, більш точно визначати особливості і мотиви поведінки, прогнозувати особливості вибору професії і професійного розвитку особистості.

Розділ II. МЕТОДИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Методичні засади експериментального формування локусу суб'єктивного контролю

Стрімкі соціально-економічні зміни нашого суспільства, трансформація цінностей та орієнтирів започаткували нові виміри психічної культури особистості. Вони вимагають створення та впровадження нових технологій формування та розвитку особистості, «конструктивності» психолого-педагогічних впливів. Тому виникає необхідність в перегляді підходів до тих проблем, які тривалий час знаходяться в центрі уваги дослідників і отримали своє теоретичне та практичне вирішення в межах попередньої психолого-педагогічної системи. Однією з них є комплексна проблема відповідальності особистості.

Радянська психологія і педагогіка виходили з постулату «детермінації» відповідальності особистості, який вказує на соціальне коріння цього явища, його детермінацію з боку суспільства загалом та конкретних соціальних груп, членом яких впродовж свого життя виступає людина. Низка психолого-педагогічних робіт присвячена виявленню основних умов, прийомів, факторів, котрі впливають на формування особистості в різні вікові періоди [7, с.241].

В інших дослідженнях відповідальність виступає як соціально-психологічний феномен, який залежить від рівня розвитку груп, позицій індивіда в цих групах, характеру спільної діяльності людей. Лейтмотивом всіх цих робіт є твердження, що відповідальність, конституїрована перш за все як соціальна відповідальність, виступає показником розвитку особистості, критерієм її зрілості. В свою чергу, зрілість виражається в потребі «самореалізації не себе в суспільстві, а себе для суспільства». Розділяючи основні положення такого підходу, ми разом з тим вважаємо,

що самореалізація себе в суспільстві повинна розглядатись як рівноправна складова в загальній структурі взаємодії людини зі світом.

Більш того, в умовах перехідного періоду, коли нові орієнтири суспільного життя та розвитку, нові цінності недостатньо сформовані, саме ця складова виходить на новий план. Потреба особистості в реалізації себе в суспільстві, яке динамічно, але не завжди послідовно і рівномірно змінюється, виступає в наш час як основна проблема психології та всього комплексу суспільних дисциплін.

Особливого значення ця проблема набуває в контексті особистісного та професійного самовизначення студентів. Раніше молоду людину готували до життя в певному, стабільному суспільстві, з усталеною системою цінностей, норм, правил, моделей життєвої та професійної кар'єри. Визначатися в такому суспільстві означало перш за все обрати одну з нормативних моделей, ідентифікуватися з нею, адаптувати її до своїх індивідуальних особливостей та уподобань. Нова суспільна ситуація не створює таких нормативних засад для самовизначення, вона вимагає від старшокласника значно більших зусиль, послідовної внутрішньої роботи, оцінки та прогнозування великої кількості змінних. «Епіцентром» такої роботи ми вважаємо психологічну відповідальність особистості.

Відповідальність виступає як особистісний механізм реалізації необхідності. К.О.Абульханова-Славська, опираючись на дослідження Ж.Піаже, Л.Кольберга, Р.Хайдера, в яких акцентувались когнітивні аспекти відповідальності (передбачення наслідків і на цій основі своєчасна регуляція поведінки) або моральні аспекти (автономна регуляція поведінки на основі вільного вибору суб'єкта), визначає відповідальність як «гарантоване особистістю досягнення результату своїми силами при заданому самим суб'єктом рівні складності» [7, с.243].

Слід зазначити, що йдеться про вищий рівень розвитку відповідальності, її найбільш концентрований вираз. Саме цей рівень за

своїми механізмами співвідноситься з механізмами саморозвитку та самореалізації особистості. Саморозвиток виступає процесом цілеспрямованих, програмованих змін особистості, детермінованих нею самою, її образом світу, образом «Я», волею і діями. Тісно пов'язаним процесом є самореалізація – виявлення, об'єктивація внутрішніх можливостей особистості, її здібностей та устремлінь.

Відповідальність створює психологічний простір для саморозвитку та самореалізації, задає мотиваційно і ситуаційно вивірені орієнтири для розгортання цих процесів. Вона визначає зони оптимального співвідношення зовнішніх вимог щодо особистості з одного боку, та рівня домагань особистості і її актуальних можливостей, з іншого. В цьому зрізі відповідальність виступає як контролюючий механізм, котрий захищає особистість, задає її стійкість щодо зовнішніх дестабілізуючих впливів і внутрішніх невважених ініціатив. Одним з вимірів відповідальності є суб'єктивний локус контролю особистості.

Локус контролю – це стійка стратегія людини бачити джерело управління своїм життям і поведінкою переважно в собі самому, або ж в зовнішньому середовищі (Potter, 1966). Особистість із зовнішнім локусом контролю (екстернал) відповідальність за події, які визначають його життя, приписує, в основному, зовнішнім факторам. Інтернальна особистість (особистість із внутрішнім локусом контролю) джерело подій власного життя вбачає перш за все в собі, відчуває стійкий зв'язок між власними діями, зусиллями і подіями власного життя [13, с.392].

Локус контролю є одним з найважливіших механізмів, які визначають здатність і вміння людини долати життєві труднощі, забезпечуючи тим самим можливість її саморозвитку та самореалізації. Інтернальність тісно пов'язана з багатьма психологічними процесами, явищами та рисами особистості, що утворюють її антистресовий контур. Зіткнувшись з перешкодами на шляху саморозвитку, інтернали значно частіше виявляють

пошукову активність. Така активність створює передумови віднайдення продуктивних шляхів подальшого розвитку особистості. Відмова від пошукової активності може призвести до «навченої безпорадності», яка призводить до стагнації особистості, її деградації. Серед причин «навченої безпорадності» Ротенберг виділяє фрустрацію дослідницької активності, гіперопіку, авторитарне виховання (В. С. Ротенберг, 1989).

Інтернальність тісно пов'язана також з таким складним і вагомим утворенням, як соціальний інтерес. Соціальний інтерес є одним з основних понять в теорії особистості А.Адлера, який розглядав його як важливу передумову особистісного пристосування, взаємодії людини зі світом. В різних контекстах Адлер пов'язував соціальний інтерес з різними класами психологічних перемінних: когнітивними (розуміння, ідентифікація), емоційними (емпатія, симпатія), мотиваційними (устремління) та поведінковими (кооперація). Гіпотеза Адлера про те, що соціальний інтерес в його розвиненій формі виступає головним фактором задоволення особистості та відповідальної філософії життя, отримала численні експериментальні підтвердження.

Встановлено також, що соціальний інтерес породжує широку гаму внутрішніх інтересів та мотивацій особистості, стимулює її саморозвиток.

Відповідальності не можна навчити, нею не можна оволодіти лише шляхом засвоєння тих чи інших правил і значень.

Людина стає відповідальною в реальних життєвих ситуаціях та обставинах, які несуть у собі моральний конфлікт – сутичку різних смислових рівнів.

Це передбачає включення механізмів смислоутворення у процесі прийняття обов'язку.

По-друге, критерієм прийняття відповідальності є реалізація особистістю необхідного своїми силами, самостійно і згідно з вимогами, поставленими до самої себе [18, с.98].

Для виникнення обов'язку суб'єкт має бути здатним здійснювати самоконтроль, врахувати зміни в об'єктивних та суб'єктивних ситуаціях і відповідно до цього регулювати свою поведінку.

Теоретичний аналіз проблеми відповідальності і експериментальне дослідження дають змогу визначити відповідальність як особистісний механізм людини в якому інтегрують її духовні, психічні функції. Відповідальність розглядається як смислове утворення особистості, загальний принцип співвіднесення мотивів, цілей.

Цей смисловий принцип специфічно реалізується у кожній конкретній ситуації життєвого простору людини.

Таким чином, психологічна відповідальність виступає інтегратором інших механізмів саморозвитку особистості, задає контрольований простір для розгортання самореалізації, сприяє утворенню стійкого симптомокомплексу якостей розвиненої особистості.

Формування відповідальності студента як системно-психологічного явища потребує спеціальної організації виховної та консультативно-психологічної роботи в школі. Методологічною основою її може стати концепція вчинку, яка отримала свій розвиток в працях українських психологів.

2.2. Методи, методика і процедура дослідження

Для дослідження нашої теми „Особливості рівня суб'єктивного контролю у студентів з високим та низьким рівнем успішності” ми обрали тест-опитувальник, розроблений Є. Ф. Бажиним та ін. на основі шкали локусу контролю Дж. Роттера.

Ця методика дозволяє порівняно швидко й ефективно оцінити сформований у обстежуваних рівень суб'єктивного контролю над різноманітними життєвими ситуаціями і придатна для застосування в клінічній психодіагностиці, при профвідборі, сімейній консультації та ін.

Уперше подібні методи були апробовані в 60-х роках у США. Найбільш відомим з них є шкала локус контролю Дж.Роттера. Ця шкала заснована на двох принципових положеннях.

1. Люди розрізняються між собою за тим, як і де вони локалізують контроль над значними для себе подіями. Можливі два полярних типи такої локалізації: екстернальний і інтернальний. У першому випадку людина думає, що події, що відбуваються з нею, є результатом дії зовнішніх сил. У другому випадку людина інтерпретує значимі події як результат своєї власної діяльності. Будь-якій людині властива визначена позиція на континуумі, що простирається від екстернального до інтернального типу.

2. Локус контролю, характерний для індивіда, універсальний стовно будь-яких типів подій і ситуацій, з якими йому доводиться зіштовхуватися

Один і той самий тип контролю характеризує поведінку даної особистості й у випадку невдач, і в сфері досягнень, причому це по-різному стосується різних областей соціального життя [22, с.382].

В ході дослідження опитуваним пред'являлася інструкція: "Запропонований Вам опитувальник має 44 твердження. Прочитайте їх і дайте відповідь, чи згодні Ви з даним твердженням, чи ні. Якщо згодні, то в бланку для відповідей перед відповідним номером поставте знак (+), якщо ні — знак (—). Пам'ятайте, що в тесті немає "правильних" і "неправильних" відповідей. Свою думку висловлюйте відверто. Надавайте перевагу тій відповіді, яка перша спала Вам на думку "(дод. 1).

Мета обробки результатів отримання показника локусу суб'єктивного контролю, тобто показника загальної інтернальності Іо. Це — сума збігань відповідей досліджуваного з відповідями, які наведено в ключі.

екстернальність.

Локус контролю, характерний для людини, є універсальним стосовно будь-яких типів подій і ситуацій, з якими їй доводиться стикатися. Один і той же тип контролю проявляється як у разі невдач, так і в разі досягнень, причому це спостерігається в різноманітних сферах життєдіяльності суб'єкта [24, с.99].

Для певного рівня локусу контролю користуються такими межами шкали інтернальності:

Показник інтернальності (I_0)	Рівень локусу контролю
0 - 11	Низький рівень інтернальності
12 - 32	Середній рівень інтернальності
33 - 44	Високий рівень інтернальності

Розділ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛОКУСУ СУБ'ЄКТИВНОГО КОНТРОЛЮ У СТУДЕНТІВ З ВИСОКИМ І НИЗЬКИМ РІВНЕМ УСПІШНОСТІ

3.1. Аналіз результатів дослідження суб'єктивного контролю студентів

У дослідженні особливостей рівня суб'єктивного контролю у студентів з високим та низьким рівнем успішності, взяли участь 10 студентів з низьким рівнем успішності (середній бал $\approx 3,7$) і 10 студентів з високим рівнем успішності (середній бал $\approx 4,8$). Отже, в результаті проведення методики спрямованої на визначення локусу суб'єктивного контролю студентів з низьким рівнем успішності, ми отримали наступні дані (табл. 3.1.):

Табл. 3.1.

Визначення рівня суб'єктивного контролю у студентів з низьким
рівнем успішності

Досліджувані	Екстернальний тип локусу контролю (0-21)	Інтернальний тип локусу контролю (22-44)
Гусіна О.		23
Лісогурська Н.		22
Степаненко С.	20	
Войчик Л.	19	
Пономарчук І.	18	
Кримський О.	16	
Бургела І.	18	
Бондар О.	19	
Мірошніченко С.	18	
Іванова О.		27

Як видно з табл. 3.1., переважній кількості студентів (70%) з низьким рівнем успішності властивий екстернальний тип локусу контролю. 30% досліджуваним студентам даної групи притаманний інтернальний тип локусу контролю. У графічному вимірі дані результати, ми можемо зобразити наступним чином.

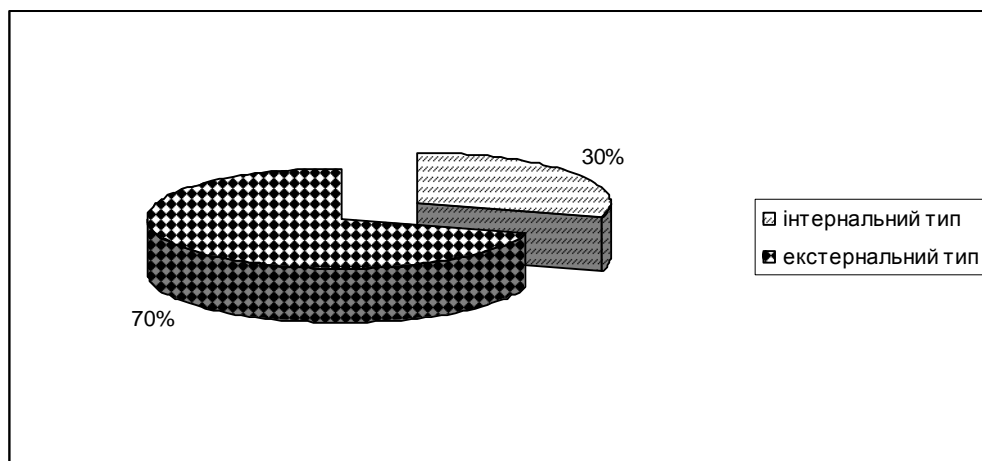

Рис. 3.1. Рівень суб'єктивного контролю

Як видно з рис. 3.1., переважна кількість досліджуваних студентів з низьким рівнем успішності – інтернали. Інтернальна особистість оцінює всі значимі події, що відбуваються з нею, як результат її власної діяльності. Інтернал вважає, що може впливати на події свого життя, керувати ними і, отже, нести відповідальність за них і за своє життя в цілому.

Троє студентів виявилися екстерналами, які навпаки, інтерпретують усі події, що відбуваються у їхньому житті як залежні не від них, а від якихось інших сил (Бога, інших людей, долі і т.д.). Оскільки екстернал не відчуває себе здатним або впливати на своє життя, контролювати розвиток подій. Він знімає із себе усяку відповідальність за все що з ним відбувається.

Досліджуючи іншу групу студентів, з високим рівнем успішності, ми отримали наступні дані (табл. 3.2.). Як видно з даної таблиці, ми маємо протилежні співвідношення даних, а саме: 70% студентів мають

інтернальний тип локусу контролю і 30% досліджуваних – екстернальний тип.

Табл. 3.2.

Визначення рівня суб'єктивного контролю у студентів з високим рівнем успішності

Досліджувані	Екстернальний тип локусу контролю (0-21)	Інтернальний тип локусу контролю (22-44)
Большекова Ю.		23
Тимченко О.	18	
Казьмерчук А.	21	
Безвусий О.		30
Киричук А.		34
Ільчин О.		27
Іщук І.		31
Литвиненко О.		28
Подольська В.		27
Кутень Н.	19	

Отримані дані (табл. 3.2.) ми можемо зобразити наступним чином:

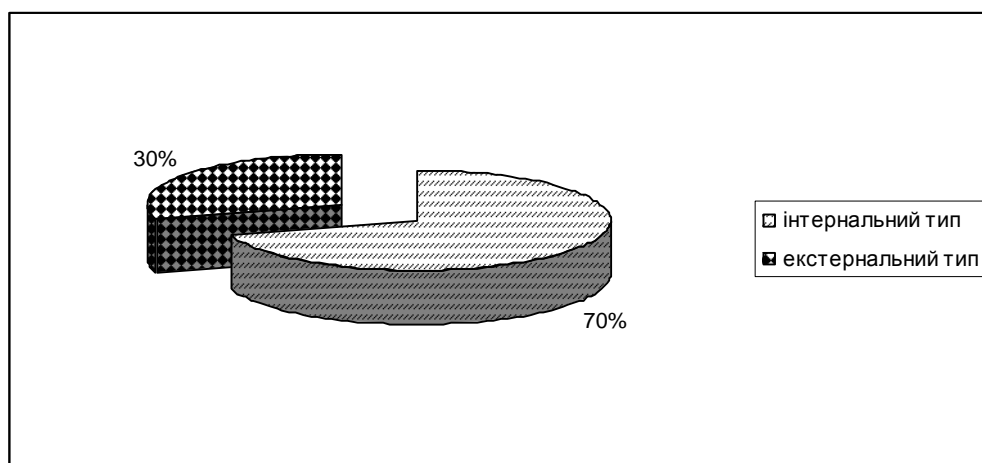

Рис. 3.2. Рівень суб'єктивного контролю студентів

Як видно з рис. 3.2., переважній кількості студентів з високим рівнем успішності властивий інтернальний тип локусу контролю, що може свідчити, що люди, які мають такий локус контролю, вважають, що більшість важливих подій в їхньому житті — результат їхніх власних дій, що вони можуть ними керувати і відчують відповідальність і за ці події, і за те, як складається їхнє життя в цілому. "Інтернали" з високими показниками суб'єктивного контролю мають емоційну стабільність, вони вперті, рішучі, відрізняються комунікабельністю, значним самоконтролем і стриманістю.

І трьом студентам з високим рівнем успішності властивий екстернальний тип суб'єктивного контролю. Даних осію можна охарактеризувати наступним чином: люди майже не бачать зв'язку між своїми діями і важливими для них подіями життя. Вони не вважають себе здатними контролювати розвиток таких подій і вважають, що більшість їх є результатом випадку чи вчинків інших людей. Тому "екстернали" емоційно нестійкі, схильні до неформального спілкування і поведінки, слабокомунікабельні, у них поганий самоконтроль і висока напруженість.

Загалом, між інтернальними і екстернальними особистостями є й інші відмінності, що можуть виявитися істотними з погляду їхньої професійної діяльності.

Так, приміром, екстернали характеризуються більшою конформністю, схильністю маніпуляціям, вони більш поступливі і чуттєві до думки й оцінок інших. У цілому, екстернальні особистості виявляються гарними виконавцями, що ефективно працюють під контролем інших людей.

Інтернали, на відміну від екстерналів, продуктивніше трудяться не в команді, а на самоті. Вони більш активні в пошуку інформації. Крім того, інтернальні особистості краще справляються з роботою, що вимагає прояву ініціативи. Вони більш рішучі, упевнені в собі, принципові в міжособистісних відносинах, не бояться ризикувати.

Інтернальні та екстернальні особистості розрізняються й іншими особливостями, наприклад, самооцінкою. Люди з інтернальним локусом контролю думають про себе як про добрі, товариські, дружелюбні, рішучі, незворушні, чесні, самостійні особистості. А люди з екстернальним локусом контролю вважають себе несамотійними, дратівливими, залежними, егоїстичними, нерішучими, невпевненими в собі, ворожими оточенню.

3.2. Прийоми та способи самовиховання волі

Воля є важливим чинником морального розвитку особистості, основою свідомого дотримання правил поведінки, забезпечує вибір способу поведінки відповідно до загальнолюдських норм моралі, інколи навіть усупереч власним бажанням і потягам. Щоб досягнути мети, довести до завершення доручену справу, відмовитися на користь товариша від омріяної перспективи, людина повинна виявити не тільки знання, вміння, особистісну культуру, а й вольові зусилля.

Моральність особистості є наслідком таких морально-вольових якостей, як самостійність, організованість, цілеспрямованість, наполегливість, дисциплінованість, сміливість.

Розвиток волі починається з першими свідомо спрямованими, довільними діями. А довільна поведінка розвивається із формуванням *ініціативності* — самостійності дитини у виборі дії, прийнятті рішення, що дає їй змогу відчувати себе джерелом дії, та *усвідомленості* — здатності розуміти смисл своєї діяльності й ситуації, в якій відбувається ця діяльність. Поступово розвивається здатність ставити перед собою складніші завдання, долати труднощі, що надає діям справді вольового характеру.

Безвілля більшою чи меншою мірою виявляється в різних фізичних і розумових діях. Характерними його особливостями є зниження загальної

активності, психічна млявість, вагання там, де необхідність дій очевидна. Безвільні люди не доводять розпочатої справи до кінця, нездатні переборювати навіть незначні труднощі, відкладають справу на потім. Вони легко відволікаються від важливої діяльності, беруться за маловажливе, дрібне, непотрібне. їм не властиві стійкі, цілеспрямовані інтереси, самостійність і критичне ставлення до себе та до інших [14, с.215].

Слабохарактерні люди не мають власної думки, легко підпадають під вплив інших, легко піддаються навіюванню та самонавіюванню, унаслідок чого невпевнені у своїх діях. Вони малоініціативні, хоча і знають справу, нездатні стримувати свої бажання, долати в собі ті чи інші емоційні стани — гнів, страх, афекти. В екстремальних ситуаціях вони розгублюються, стають безпорадними. їм властиве мрійництво, вони часом подають цікаві пропозиції, але не реалізують їх.

Безвілля властиве конформним особам, які схильні уникати самостійних рішень, пасивно приймають погляди інших, пристосовуються до готових стандартів поведінки. Випадки хворобливого безвілля називаються абулією.

Безвілля зумовлюється багатьма причинами. Іноді його спричиняють органічні або функціональні розлади в діяльності кори великих півкуль головного мозку, особливо чоловічих його ділянок, дисоціація, роз'єднаність образів дії та рухів, пасивність ідей, уявлень. До цього спричиняють різні хвороби, особливо вживання алкоголю, наркотиків, які викликають пасивність розумової діяльності, розладнують гальмівну функцію кори великих півкуль головного мозку, у результаті чого активізуються підкоркові процеси, зокрема емоції.

Але безвілля типу "обломовщини", "маніловщини" зумовлюється здебільшого вихованням. Обмежування рухів і дій дітей, прагнення в усьому допомагати їм виховують у них пасивність, яка стає звичкою, що

важко перевиховується у старшому віці. Формування у дітей працьовитості, залучення їх до цілеспрямованих трудових дій, спонукання доводити розпочату справу до кінця є найважливішими заходами переборення безвілля. Фізичне виховання, спорт, різні види змагань великою мірою сприяють розвитку активності, самовладання, сильної волі [14, 216].

Прийомами і способами самовиховання волі, а також виховання її в інших людях є розглянуті механізми вольової дії, адже воля визначається через вольові дії. Ознаки вольової дії є відмінними суттєвими ознаками волі. Виконуючи вольові дії, ми тим самим тренуємо, розвиваємо волю. Які ж загальні умови самовиховання волі?

Починати тренувати, волю легше за все з вироблення звички долати порівняно незначні труднощі. Таким чином ми швидше і легше досягнемо успіху, одержимо позитивне підкріплення, яке стимулюватиме і надихатиме на подальші звершення та готуватиме до більших перешкод.

Подолання труднощів здійснюється не для тренування волі самої по собі, а задля досягнення певних конкретних цілей. Чим значнішою є мета, до якої прагне людина, тим вищий рівень довільної мотивації і тим складніші проблеми здатна долати людина. Тому необхідною умовою само виховання волі виступає створення вищих мотивів поведінки [24, с.154].

Важливим при зміні сенсу дії являється уміння побачити новий смисл, по-новому поглянути на проблему. Це залежить від вищих пізнавальних процесів — мислення та уяви. Тому їх розвиток розглядається як передумова формування волі.

Поки що осторонь уваги дослідників залишається така важлива категорія як віра. У художній літературі, у людській практиці, у релігії вона посідає неабияке місце. Людина великої волі і драматичної долі, письменник і спортсмен Юрій Власов (1985) писав: "Віра в перемогу — це уміння жити у найбільш критичних обставинах не вважаючи ці обставини

чимось неприродним — нещастям чи покаранням. Завжди вірити у життя та перемогу! Життя здається нікчемним, непотрібним лише хворому, перевтомленому мозку... Остаточний лише твій вирок. До того часу, поки ти не винесеш його, сам не визнаєш себе зломленим, ти не переможений. Безвихідних положень немає. Нехтування зривів — це ... готовність духа до будь-яких випробувань" [24].

У науковій психології поняття віри довгий час залишалося несправедливо забутим. Лише останніми роками воно знову починає заявляти про себе. Б. Братусь вважає віру найважливішою умовою формування особистості: "людина без віри — це людина без майбутнього, без моральних перспектив і опори у житті, нездатна до подолання та перетворення себе і дійсності, людина причинно зумовленої, але ніяк не творчої дії. Людина ... щоб діяти, не просто обирає хід, рішення, але спирається (часто несвідомо) на віру... Для того щоб здобути те нове, котрого поки що немає у наявності, треба повірити у нього як в те, що існує і може бути потенційно досягнуте" [24].

Підсумок

Основна мета курсової роботи полягала у визначенні загальних закономірностей прояву вольових якостей особистості студентів і їх ролі в навчанні та трудовій діяльності.

Для розв'язання завдань дослідження та обґрунтування теоретичних підходів до розкриття особливостей рівня суб'єктивного контролю студентів з високим і низьким рівнем успішності нами використовувався метод теоретичного аналізу наукових джерел із досліджуваної проблеми. Для діагностики рівня суб'єктивного контролю студентів застосовувались методи бесіди, спостереження та тестування.

Одержані результати дають підстави зробити наступні теоретичні й практичні висновки.

1. Воля тісно пов'язана з емоціями, тому їх часто об'єднують у спільну емоційно-вольову систему особистості, яка протиставляється пізнавальній. Якщо ж емоції лежать на нижчому рівні еволюції психіки, то воля є її вершиною.

Воля – це здатність людини свідомо контролювати свою діяльність і поведінку та активно керувати ними, переборюючи перешкоди і підпорядковуючи їх свідомо поставленій меті.

2. Рівень суб'єктивного контролю є узагальненою характеристикою особистості, що виявляється схожим образом у різних ситуаціях. Психологи думають, що рівень суб'єктивного контролю зв'язаний з відчуттям людиною відповідальності за те, що відбувається «тут і тепер», а також за віддалені наслідки, тобто із соціальною зрілістю і самостійністю особистості.

Вперше методики діагностики такої характеристики особистості були апробовані в 60-х роках у США. Найбільш відома серед них — шкала локус контролю (locus of control scale), розроблена Дж. Роттером (J.

B.Rotter). Ця шкала заснована на положенні про те, що всі люди поділяються на два типи — інтерналів та екстерналів — у залежності від того, як вони оцінюють, що є причиною різних подій у їх житті і хто несе за них відповідальність.

Кожну людину можна оцінити по шкалі «інтернальність-екстернальність».

Інтернали мають внутрішній локус контролю, екстернали — зовнішній.

3. У вітчизняній практиці використовується методика дослідження рівня суб'єктивного контролю (РСК), створена Е. Ф. Бажиним, Е. А. Голінкіной і Е. Ф. Бажиним, Е. А. Голінкіной і А.М.Еткіндом у Ленінградському психоневрологічному інституті ім. В.М.Бехтерева на основі шкали Дж. Роттера. Автори даної методики виходять з того, що спрямованість суб'єктивного контролю в тої самого людини може мати варіації в різних життєвих сферах. Тому РСК включає ряд шкал, що вимірюють не просто інтернальність-екстернальність, але і прояви цієї характеристики в таких областях, як відношення до досягнень, невдачам, до здоров'я і хвороби, а також у сфері сімейних, виробничих і міжособистісних відносин.

Отже, в результаті проведення експериментального дослідження суб'єктивного контролю студентів, ми побачили, що переважній кількості студентів з низьким рівнем успішності властивий екстернальний тип локусу контролю. А студентам з високим рівнем успішності властивий інтернальний тип локусу контролю. Розходження між двома типами локалізації контролю можуть виявитися істотними з погляду успішності професійної діяльності (інтернальний локус контролю значимий корелює з індексом професійного успіху).

Список використаної літератури

1. Бондарчук О. І. , Бондарчук Л. І. Основи психології та педагогіки: Курс лекцій. – К.: МАУП, 1999. – 168 с.
2. Бочелюк В.Й., Зарицька В.В. Психологія: вступ до спеціальності: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 288 с.
3. Бочелюк В.Й., Зарицька В.В. Педагогічна психологія. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 248 с.
4. Діагностичний інструментарій психолога / упоряд. Т. Гончаренко. — К.: Шк. світ, 2008. —128 с — (Б-ка «Шк. світу»).
5. Дрозденко К.С. Загальна психологія у практичному вимірі: Підручник. – К.: ВД "Професіонал", 2007. – 608 с.
6. Дуткевич Т.В., Савицька О.В. Практична психологія: Вступ у спеціальність. Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 256 с.
7. Загальна психологія /За ред. О. В. Скрипченка. – К., 1999. – 425 с.
8. Казаков В. Г., Кондратьева Л. Л. Психология: Учебник для индустр.-пед. техникумов.— М.: Высш. шк., 1989.— 383 с.
9. Карпенчук С. Володіти розумом, почуттям і волею//Рідна школа. - № 5. – 1997. – с. 22-25 с.
10. Комінко С.Б., Кучер Г.В. Кращі методи психодіагностики: Навч. посібник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2005. – 406 с.
11. Корольчук М.С, Осьодло В.І. Психодіагностика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. М.С.Корольчука – К: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 400 с.
12. Лалека Ю. І., Герасимчук В. І., Шелян О. М. Основи психології та педагогіки: Навч.-мет. Посібник. – К. – Вид-во Європейського університету, 2001. – 164 с.
13. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навч. посіб. – К.: Вища шк., 1998.

– 497 с.

14. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія: навч. посібник. – К.: МАУП, 2000. – 256 с.
15. Музика О.Л. Курсові роботи з психології: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – 2-ге вид., перероб. і дон. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. - 104 с.
16. Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений. – К.: Лыбидь, 1990. – 192 с.
17. Основи психології: Підручник / За загал, ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. — К.: Либідь, 1995. — 632 с.
18. Пашукова Т.І., Допіра АЛ., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної психології/За ред. Т.І. Пашукової. — К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. — 204 с.
19. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О.М.Степанов. – К: «Академвидав», 2006. – 424 с.
20. Психологія: Підручник/За ред. Ю. Л. Трофімова. – К.: Либідь, 2000. – 558 с.
21. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога: Учеб. пособие: В 2 кн. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – Кн. 1: Система работы психолога с детьми разного возраста. – 384 с.
22. Розов В. І. Адаптивні антистресові психотехнології: Навч.посібн. – К.: Кондор, 2005. – 278 с.
23. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 504 с.
24. Цигульська Т.Ф. Загальна та прикладна психологія: Курс лекцій. – К: Наукова думка, 2000. – 189 с.
25. Ярошевский М.Г. История психологии. – 3-е изд., дораб. – М.: Мысль, 1985. – 575 с.

Додаток 1

Текст опитувальника	Відповідь
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх	

хвороб.	
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	
32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	

Горьшкова Алла

Текст опитувальника	Додати Відпові
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	-

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	—
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	—
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	—
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	—
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	—
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	—
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	—
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	—
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	—
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	—
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	—

$$M_0 = 23$$

Гринченко Алена

Додаток

Текст опитувальника	Відповідь
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	-
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	+
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	+
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	+
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

$$10 = 18$$

Текст опитувальника		Додаток
		Відпо
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.		-
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.		-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.		+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.		+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.		-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.		-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.		+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.		-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.		+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.		+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.		-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.		-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.		+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.		+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.		-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.		-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.		-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.		+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.		-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.		+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.		-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.		+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.		-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.		+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.		-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.		-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.		+
28. На підрастаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.		-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.		-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.		-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.		+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	+
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	+
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

$I_0 = 21$

В. Бердусий Олександр		Додат
Текст опитувальника		Відпо
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.		+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.		+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.		+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.		+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.		+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.		+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.		-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.		-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.		+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.		+
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.		+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.		+
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.		+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.		+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.		+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.		+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.		+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.		-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.		+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.		+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.		-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.		+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.		+
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.		-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.		+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.		+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.		+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.		-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.		+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.		+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.		+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

10 = 30

В. Киричук Андруш

Текст опитувальника	Додати Відпо
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	+
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	-
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	+
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішуються самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	+
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

10 = 34

Мішель Аел

Текст опитувальника	Додат Відпо
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	+
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	-
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	+
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	-
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	+
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	+
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

$$I_0 = 27$$

6 Чинук Чин

Текст опитувальника	Додат Відпо
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	-
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	x

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	+
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

$$I_0 = 31$$

в Литвеченко Олеса

Текст опитувальника	Додато Відпов
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	-
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	+
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	-
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	-
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	-
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	+
34. Дитину завжди можна застерігти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішуються самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	-
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

$$10 = 28$$

Подольська Вікторія		Додаток
Текст опитувальника		Відповідь
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.		+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.		-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.		+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.		-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.		-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.		+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.		-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.		-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.		+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.		-
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.		+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.		-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.		-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.		-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.		+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.		+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.		-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.		-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.		+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.		-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.		-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.		+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.		+
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.		-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.		-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.		-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.		+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.		+
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.		-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.		-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.		+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

$$I_0 = 27$$

6 Черненко Максим

Додато

Текст опитувальника	Відпов
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	-
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	-
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	-
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	+
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	-
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	-
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

$1_0 = 19$

и Мвалова Олена

Текст опитувальника	Дода Від
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	к
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	м
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	м
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	м
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	м
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	к
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	м
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	к
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	м
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	к
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	к
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	м
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	м
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	к
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	м
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	м
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	м
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	к
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	м
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	к
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	м
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	м
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	м
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	к
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	м
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	к
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	м
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	к
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	м
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	к
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	м

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	ні
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	ні
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	має
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	має
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	має
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	ні
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	має
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	ні
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	має
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	ні
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	має
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	має
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	має

$$I_0 = 27$$

Мірошніченко Світлана		Додати
Текст опитувальника		Відпо
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.		+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.		-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.		-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.		+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.		-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.		-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.		+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.		-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.		-
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.		+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.		+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.		-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.		-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.		+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.		+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.		-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.		-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.		+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.		-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.		-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.		+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.		-
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.		-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.		+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.		-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.		-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.		+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.		-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.		-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.		+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.		-

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	-
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	+
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	-
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	+
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

$$10 = 18$$

"Фондас Овсандр"		Додато
Текст опитувальника		Відпові
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.		+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.		-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.		-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.		-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.		+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.		-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.		-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.		-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.		-
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.		+
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.		+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.		-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.		-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.		+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.		-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.		-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.		-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.		+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.		-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.		+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.		-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.		+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.		-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.		-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.		+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.		-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.		+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.		-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.		+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.		+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.		-

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	-
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	+
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

$$10 = 19$$

4. *Буряко Ніко*

Текст опитувальника	Додато Відпові
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	-
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	+
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	+
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерігти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

10 = 18

н Крикський Олександр

Текст опитувальника	Додато Відпові
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	+
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	-
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	+
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	-
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	+
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	-

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	-
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

$$10 = 16$$

п. Любомирчук Інна

Текст опитувальника	Додат Відпо
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	-
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	+
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	+
15. Те добре, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	-
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	+
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застеретти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішуються самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

10 = 18

н Войчик Людмила

Текст опитувальника	Додато Відпов
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	-
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	+
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	-
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	+
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	-
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	-

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	-
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	+
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

$$I_0 = 19$$

н Степаненко Світлана

Текст опитувальника	Додато Відпові
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	-
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	-
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

10 = 20

Лісогурська Наталія		Додато
Текст опитувальника		Відпові
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.		-
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.		-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.		+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.		+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.		-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.		-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.		+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.		-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.		+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.		-
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.		-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.		-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.		-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.		+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.		-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.		-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.		-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.		-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.		-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.		+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.		+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.		+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.		-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.		-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.		-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.		+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.		+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.		-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.		-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.		-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.		+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

10 = 22

в. Тусня Оксана

Додаток

Текст опитувальника	Відповідь
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	- ✓
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	- ✓
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	- ✓
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	✓
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	-
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	✓
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	- ✓
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	✓
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	- ✓
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	- ✓
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	- ✓
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	- ✓
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	✓
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	- ✓
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	- ✓
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	- ✓
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	-
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	- ✓
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+ ✓
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+ ✓
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+ ✓
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	- ✓
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	- ✓
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

$$10 = 23$$

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. І. Я. ФРАНКА
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

**ОСОБЛИВОСТІ ЛОКУСУ СУБ'ЄКТИВНОГО КОНТРОЛЮ
У СТУДЕНТІВ З ВИСОКИМ ТА
НИЗЬКИМ РІВНЕМ УСПІШНОСТІ**

Курсова робота
студентки 35 групи
соціально-психологічного
факультету
Дідур Тетяни Олександрівни

Науковий керівник:
Кириченко Віктор Васильович

Житомир-2009

Зміст

ВСТУП.....	3
Розділ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОС.	6
1.1. Поняття про волю.....	6
1.2. Основні якості волі	11
1.3. Локус контроль як індивідуальна якість людини.....	13
Розділ II. МЕТОДИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	17
2.1. Методичні засади експериментального формування локусу суб'єктивного контролю.....	17
2.2. Методи, методика і процедура дослідження.....	21
Розділ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛОКУСУ СУБ'ЄКТИВНОГО КОНТРОЛЮ У СТУДЕНТІВ З ВСОКИМ І НИЗЬКИМ РІВНЕМ УСПІШНОСТІ	25
3.1. Аналіз результатів дослідження суб'єктивного контролю студентів.....	25
3.2. Прийоми та способи самовиховання волі.....	29
Підсумок.....	33
Список використаної літератури.....	35
Додатки	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Побудова сучасної системи освіти на засадах гуманно-особистісного підходу вимагає дослідження низки проблем, серед яких вагоме місце належить, проблемі волі і її розвитку. У практиці педагогічної діяльності, вивчаючи волю, здебільшого розглядають підлітковий (К. І. Вересоцька), ранній юнацький період (В. М. Лапін, Н. С. Лукін), тому що саме в них є актуальними вирішення проблеми самовдосконалення, самовиховання. Однак для розуміння природи вольових явищ, їх генези, прогнозування у розвитку постає необхідність їх досліджень на більш ранніх стадіях розвитку, зокрема у молодшому шкільному віці. Потреба всебічного вивчення волі на цьому віковому етапі посилюється тим, що більшість психічних процесів та основних новоутворень цього періоду тісно пов'язані саме з вольовим розвитком особистості, насамперед вольовими якостями, які певною мірою проявляються у вольовому комплексі. Таких якостей у науковій літературі нараховується 14.

В процесі досягнення важливих для людини цілей виконуються її вольові якості, такі як цілеспрямованість, самостійність, ініціативність, наполегливість, рішучість, витримка, самовладання. Коли звернутися до спеціальної психологічної літератури, можна зустріти понад 30 назв для позначення вольових якостей. До них входять: стійкість, витривалість, дисциплінованість, діловитість, організованість, впевненість у своїх силах, упертість і т. д. Якщо бути більш точним, то чимало з цих назв доведеться виключити з списку вже хоч би тому, що ними позначені одні й ті ж явища (упертість, стійкість, завзятість) або такі, що тільки пов'язані з волею (активність, діловитість, впевненість у собі тощо). Деякі словосполучення, які зустрічаються в художній, політичній, науково-популярній літературі, взагалі не відповідають певним науковим поняттям. Наприклад, вираз

«воля до переборення труднощів» зберігає лише значення образного вислову.

Порівняно з емоціями й почуттями у волі домінуючу роль відіграє безпосередній вплив людини на довкілля. І це виражається в багатьох діях і рухах. Якщо емоції визначають спрямованість дії, то воля — це вже сама дія. І таке розуміння склалося ще у вихідній стадії формування поняття волі. З часів Арістотеля і дотепер воля розглядається як проблема породження реальної дії (В. Вундт, І. Сеченов, Е. Джемс, Л. Виготський, Ш. Чхартишвілі, В. Іванников). Важливим елементом педагогіки Г.Сковороди є потреба виховання волі. Не досить мати розвинений розум і працювати відповідно до «сродності». Важлива ще єдність думок і вчинків, слова і діла. А з цього випливає необхідність розвитку й зміцнення волі, яка допомагає людині реалізовувати розумні починання, протистояти негідним пориванням, ницим пристрастям протиставляти високі прагнення. Єдність розуму і волі думок, слів і дій — це, за Г.Сковородою, природне, «натуральне подружство».

Воля — це психічна функція, яка передбачає: регулювання людиною своєї поведінки відповідно до найбільш значущих для неї мотивів; гальмування інших мотивів, спонукань, намагань; організацію дій, учинків згідно зі свідомо поставленими цілями. Саме в цих діях і виражається воля.

Об’єкт дослідження — вольові якості особистості — регулювання людиною своєї поведінки відповідно до найбільш значущих до неї мотивів; гальмування інших мотивів, спонукань, намагань, організацію дій, учинків згідно зі свідомо поставленими цілями.

Предмет дослідження — дослідження суб’єктивного контролю студентів.

Метою нашого дослідження було визначити загальні закономірності прояву вольових якостей особистості і їх ролі в навчальній та трудовій діяльності.

Гіпотеза. Влада людини над собою дозволяє їй стати господарем зовнішніх обставин, своїх почуттів, бажань, прагнень.

Під час виконання курсової роботи необхідно вирішити наступні завдання:

1. Проаналізувати наукову літературу з проблеми розвитку волі.
2. Вивчити особливості рівня суб'єктивного контролю у студентів з високим і низьким рівнем успішності.
3. Дослідити рівень суб'єктивного контролю студентів.

Методологічні та теоретичні основи дослідження. Методологічною основою дослідження стали вихідні положення теорії детерміністичного розуміння волі І. Сеченова та І. Павлова.

Методи та організація дослідження. Дослідження особливостей рівня суб'єктивного контролю у студентів з високим та низьким рівнем успішності проводилося за допомогою тесту-опитувальника, розробленого Є.Ф. Бажаніним та ін. на основі шкали локусу контролю Дж. Роттера.

Надійність і вірогідність дослідження забезпечувалися репрезентативністю вибірки (20 осіб), застосуванням методів, релевантних меті і завданням дослідження, поєднанням кількісного та якісного аналізу.

Практичне значення. Отримані в результаті виконання курсової роботи дані про те, що влада людини над собою дозволяє їй стати господарем зовнішніх обставин, своїх почуттів, бажань, прагнень можуть бути використані студентами-практикантами та вчителями для створення програм розвитку вольової активності студентів.

Розділ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

1.1. Поняття про волю

Для досягнення поставленої мети людина проявляє ініціативу, напружує свої розумові і фізичні сили, долає труднощі, стримує пориви і бажання, які не сприяють успішному досягненню мети. У цих проявах людської поведінки найяскравіше виявляється такий аспект психічного життя, як воля.

Задоволення людських потреб відбувається в діяльності, яка має активний, цілеспрямований і вмотивований характер. Воно реалізується за допомогою дій, породжених різними спонуканнями. Причини активності, маючи різну психологічну природу, реалізуються як потяги, бажання і прагнення. Прагнення — спонукання, що виражається в чуттєвому переживанні потреби. У момент виникнення воно ще не має конкретної предметної визначеності. Людина ніби поривається до чогось, відчуває, що чогось їй не вистачає. Таке неусвідомлюване нецілеспрямоване прагнення, яке не викликає довільних дій, називають потягом. У процесі усвідомлення об'єкта прагнення, мети прагнення стає бажанням. Сукупність цих спонукань, які набувають характеру мотивів дій, вчинків і форм діяльності, утворює мотиваційну сферу особистості. Спонукання до дій у людини розрізняють за змістом і психологічною природою. В одних випадках це може бути негайна імпульсивна реакція на подразник, в інших — повільна поміркована дія після оцінки ситуації [23, с.185].

Воля — психічний процес свідомої та цілеспрямованої регуляції людиною своєї діяльності та поведінки з метою досягнення поставлених цілей.

У вольових діях людина здійснює власну свідому мету. Свідомою діяльністю — це довільна діяльність. Довільне напруження фізичних сил,

довільне сприймання, запам'ятовування, довільна увага тощо — це свідомо регуляція, свідоме спрямування фізичних і розумових сил на досягнення свідомо поставленої мети. Отже, воля є однією з найважливіших умов людської діяльності [14, с.208].

Воля людини виробилась у процесі її суспільно-історичного розвитку, у трудовій діяльності. Живучи й працюючи, люди поступово навчилися ставити перед собою певні цілі й свідомо добиватися їх реалізації. У боротьбі за існування, долаючи труднощі, напружуючи сили чи стримуючись, людина виробила в собі різні якості волі. Чим важливішими були цілі, які ставили люди в житті, чим більше вони їх усвідомлювали, тим активніше вони добивалися їх реалізації.

Вольову діяльність не можна зводити до активності організму й ототожнювати з нею. Активність властива і тваринам. Вони, задовольняючи свої біологічні потреби, пристосовуючись до умов життя, тривалий час впливають на навколишню природу, але це відбувається без будь-якого наміру з їхнього боку.

Воля виявляється у своєрідному зусиллі, у внутрішньому напруженні, яке переживає людина, переборюючи внутрішні та зовнішні труднощі, у прагненні до дій або у стримуванні себе.

Воля є детермінованим процесом. Детерміністичне розуміння волі підтверджується фізіологічними дослідженнями І. Сеченова та І. Павлова. І. Сеченов вказував, що вольові дії причинно зумовлені зовнішніми подразниками. Усі довільні рухи є відображувальними, тобто рефлексорними. І. Павлов зазначав, що весь механізм вольового руху — це умовний, асоціативний процес, який підпорядковується всім описаним законам вищої нервової діяльності. Він показав, що довільні дії, які виникають унаслідок внутрішнього зусилля, зумовлюються тим, що рухова ділянка кори головного мозку водночас є сенсорною ділянкою подібно до зорової, слухової тощо. Сліди, залишені в руховій ділянці кори

головного мозку попередніми подразниками, активізуючись, можуть стати умовними подразниками для вольових рухів. Механізмом довільних рухів є збудження, що йдуть від кори великих півкуль головного мозку. Кінестетичні клітини кори зв'язуються з усіма клітинами кори, вони є виразниками як зовнішніх впливів, так і внутрішніх процесів організму. Це і стає підставою для довільних рухів. Довільні дії детерміновані, як і всі інші дії людини, але оскільки вони викликаються слідами в корі головного мозку від попередніх подразнень, то іноді здається, немовби вони виникають самі по собі, без будь-якої причини [14, с.209].

Те, що рухова ділянка кори великих півкуль головного мозку є водночас сенсорною ділянкою, відіграє важливу роль у регуляції вольових дій. П. Анохін вказував, що у процесі вольових дій від виконавчого апарату до кори головного мозку надходить інформація про характер дій (зворотна аферентація), де вона порівнюється з образом запланованої дії, випереджаючи її результати. Це порівняння виконуваної дії з її образом, яке П. Анохін назвав акцептором дії, сприяє уточненню рефлексорного акту відповідно до того, чого прагне людина.

Вольові дії людини визначаються свідомо поставленою метою. Діючи, людина ставить перед собою завдання, планує їх виконання, добирає засоби, за допомогою яких вони здійснюються. Щоб успішно навчатися, учень повинен усвідомлювати мету навчання, свої шкільні завдання, вміти організовувати їх виконання, бути наполегливішим.

Кожна вольова дія чимось мотивується. **Мотив** — це рушійна сила, яка спонукає людину до дії, до боротьби за досягнення поставленої мети. Мотивами дій є людські потреби, почуття, інтереси, усвідомлення необхідності діяти [14, с.211].

Чіткість мети, розуміння справи, усвідомлення завдання, його важливість завжди породжують силу, енергію і рішучість дій. Чим більшого суспільного значення набуває завдання, тим більшої енергії та завзяття

люди докладуть у боротьбі за його здійснення. Пристрасна любов до своєї справи спонукає людей до творчої праці. Вольові дії бувають прості та складні.

Простою вольовою є така дія, яка не потребує особливого напруження сил і спеціальної організації дії. Вона характеризується безпосереднім переходом бажання в рішення та у здійснення цього рішення. Наприклад, захотівши пити, людина одразу наливає води у склянку і п'є; якщо їй холодно, вона вдягає пальто тощо. Ці дії не потребують складних засобів для їх виконання.

Складна вольова дія потребує значного напруження сил, терплячості, наполегливості, вміння організувати себе на виконання дії. Так, учень, розв'язуючи математичні завдання, щоб досягти бажаного успіху, повинен здійснювати низку вольових дій. Складність вольової дії залежить від складності завдання, на виконання якого вона спрямована.

Воля людини виявляється в переборенні не тільки зовнішніх труднощів, що характерні для різних видів діяльності, а й внутрішніх, породжуваних, наприклад, бажаннями, які суперечать поставленим завданням, утомою тощо. Переборення внутрішніх труднощів потребує усвідомлення необхідності виконати те чи інше завдання та самовладання.

Прагнення людини, що є засадовими стосовно її дії, іноді виявляється у формі **потягів**. Як правило, потяги бувають невиразними, малоусвідомлюваними. Людина кудись поривається, але чого саме їй забажалося, вона виразно не усвідомлює. Прагнення, що виявляються лише у формі потягів, не ведуть до цілеспрямованої вольової дії [14, с.212].

Усвідомлюючи свої потяги, людина тим самим перетворює їх на **бажання**. Бажаючи чогось, людина вже більш-менш виразно бачить мету свого прагнення, напрямок своєї діяльності.

Проте, усвідомивши мету своєї діяльності, людина може ще й не бачити шляху, яким треба йти, щоб успішно її здійснити, не мати в руках

засобів для її досягнення. Добираючи потрібні шляхи та засоби, людина в цьому процесі глибше усвідомлює свої прагнення. Глибоко усвідомлене прагнення, при якому в людини виразно вимальовуються не тільки мета діяльності, а й шляхи та засоби її здійснення, зумовлює воління, активне бажання.

За волінням часто-густо йде сама дія, якою завершується вольовий акт. Однак це буває не завжди. Іноді людина вагається: чи то діяти, чи то ні. У цьому разі спостерігається той особливий, проміжний стан у розвитку вольового акту, який називається боротьбою мотивів. Це трапляється тоді, коли у людини є суперечливі бажання, з яких одні спонукають її до певної дії, а інші відвертають від неї. Наприклад, в учня може відбуватися боротьба між бажанням взятися за виконання домашнього завдання та бажанням піти в кінотеатр з приятелями. У результаті цієї боротьби мотивів людина приймає певне рішення. Воно виявляється як намір діяти або як намір відмовитися від дії [14, с.213].

Рішення, як глибоко усвідомлене, переходить у дію. Спочатку дія планується, вибираються необхідні для цього засоби, потім виконується завдання і, нарешті, завершується. Так, учень, вирішивши сконструювати радіоприймач, ознайомлюється із системами радіоприймачів, креслить схему, дістає потрібні для радіоприймача деталі й, нарешті, монтує його. Так закінчується прийняте рішення.

Успішність вольового акту залежить від вольових якостей людини, глибини усвідомлення завдання, інтересу, а також від знань, умінь і навичок діяти, без яких успішне досягнення мети неможливе. Вміння, звичні дії роблять вольові дії чіткішими та організованішими, сприяють швидкому та успішному їх виконанню.

Будь-яка дія відбувається успішніше, якщо стає звичною. Навички та звички сприяють легшому подоланню труднощів та успішному завершенню дії.

1.2. Основні якості волі

Однією з найважливіших вольових якостей особистості є *цілеспрямованість*. Вона визначається принциповістю та переконанням людини і виявляється у глибокому усвідомленні нею своїх завдань і необхідності їх здійснювати. Цілеспрямованість виявляється в умінні людини керуватись у своїх діях не випадковими прагненнями, а стійкими переконаннями, принципами. Цілеспрямованість і принциповість особистості — підґрунтя її сильної волі [14, с.213].

Люди без чіткої цілеспрямованості, твердих переконань, принципів, якими б вони керувалися у своїй діяльності, часто перебувають під впливом випадкових бажань, підпадають під вплив інших. Поведінка нецілеспрямованих і безпринципних людей характеризується слабкою волею. Без твердого переконання та принципової спрямованості поведінки у людини не може бути й сильної волі.

Важлива вольова якість людини — *ініціативність*, тобто здатність самостійно ставити перед собою завдання й без нагадувань і спонукань інших виконувати їх. Ініціативність людини характеризується дієвою активністю. Мало, виявити ініціативу, поставити перед собою завдання, треба його здійснити, довести до кінця. Це можливо лише за належної активності в діях.

Істотними якостями волі людини є також *рішучість*, *витриманість* і *наполегливість*. Ці якості виявляються в умінні своєчасно та обдуманно приймати рішення, особливо у складних обставинах, у гальмуванні негативних прагнень і дій, у здатності людини долати труднощі, що виникають на шляху до досягнення мети. Ці якості людини допомагають їй доводити до кінця кожен розпочату справу, долаючи всі перешкоди, які зустрічаються на шляху до її виконання. Великі справи, визначні наукові винаходи можливі лише за наявності цих якостей.

Наполегливість людини слід відрізняти від такої її якості, як упертість. *Упертість* — це необдуманий, нічим не виправданий прояв волі, який полягає в тому, що людина наполягає на своєму недоцільному бажанні, незважаючи на обставини. Упертість є проявом не сили, а радше слабкості волі. Приймаючи рішення, вперта людина заперечує розумні докази, не зважає на інтереси інших, суспільні інтереси і своїми діями часто завдає їм шкоди. Упертість — негативна якість у людини, тому треба намагатися її позбутися [14, с.214].

Важливою вольовою якістю людини є *самостійність*. Самостійність волі виявляється у здатності людини критично ставитись як до власних вчинків і дій, так і до вчинків інших людей, не піддаватися негативним впливам інших. Самостійність — це результат високої принциповості людини, її ідейності та моральної витримки.

Протилежною до самостійності якістю людини є *навіюваність*. Навіюваність виявляється в тому, що людина легко піддається впливу інших. Навіюваність буває у тих людей, які не мають стійких переконань, твердих принципів, які некритично наслідують інших, вагаються між протилежними поглядами, не маючи власної думки. Перша-ліпша думка, яку почує така людина, стає її думкою, але згодом цю саму думку вона замінює на іншу.

Люди, які легко піддаються навіюванню та самонавіюванню, — це люди з нестійкою волею.

Важливою вольовою якістю людини є *самовладання*. Воно виявляється у здатності людини володіти собою, керувати власною поведінкою та діяльністю. Самовладання — важливий компонент такої якості особистості, як мужність. Володіючи собою, людина сміливо береться за відповідальне завдання, хоча й знає, що його виконання пов'язане з небезпекою для неї, навіть загрожує її життю. Самовладання — одна з умов дисциплінованої людини.

Відсутність самовладання робить людину нестриманою, імпульсивною. Люди, які не володіють собою, легко піддаються впливу почуттів, часто порушують дисципліну, відступають перед труднощами, впадають у розпач.

Своєрідним проявом безвілля особистості є конформність. Суть її виявляється в тому, що людина, хоча і має свою думку, але піддається впливу, тиску групи у своїх діях і вчинках, не виявляє незалежності, не обстоює свої позиції. Як показали дослідження, конформним особам властиві негнучкість психічних процесів, бідність ідей, знижена здатність володіти собою, поверхове уявлення про себе, не вистачає віри в себе, вони виявляють більшу пасивність, навіюваність і залежність від інших [14, с.215].

Отже, сукупність позитивних якостей волі, властивих людині, зумовлює її силу волі. Як позитивні, так і негативні якості волі не є природженими. Вони розвиваються у процесі життя та діяльності.

1.3. Локус контроль як індивідуальна якість людини

Вольове регулювання поведінки неможливе без врахування її умов, адже вольовий акт людина здійснює як особистість, відповідальна за всі його наслідки. Хоча поведінка завжди спрямована на досягнення мети, кінцеві результати діяльності інколи не відповідають сподіванням. На основі досліджень встановлено, що люди різняться між собою залежно від того, кому вони схильні приписувати відповідальність за власні дії.

Для диференціювання різних способів покладання відповідальності американський психолог Джуліан Роттер (1916—1995) обґрунтував поняття «локус контролю».

Локус контролю (лат. locus — місце) — індивідуальна якість людини, яка характеризує її схильність приписувати відповідальність за наслідки своєї діяльності зовнішнім силам (екстернальний локус контролю) чи

внутрішнім станам і переживанням (інтернальний локус контролю).

Роттер довів, що локус контролю є стійкою властивістю особистості, яка формується в процесі її соціалізації. Люди, схильні приписувати причини своїх дій і вчинків зовнішнім факторам, мають зовнішній (екстернальний) локус контролю. Вони завжди шукають причини своїх невдач у зовнішніх обставинах. Так, студент, який не склав екзамен, пояснює це відсутністю часу для підготовки, складністю предмета тощо. Дослідники встановили, що схильність до зовнішньої локалізації контролю пов'язана з такими рисами особистості, як невірноваженість, невпевненість у своїх силах, тривожність, підозрілість, конформність, агресивність та ін [23, с.187].

Якщо людина покладає на себе відповідальність за власні дії і причини їх бачить в особливостях своєї уваги, мислення, здібностей, внутрішніх переживань, то вона має внутрішній (інтернальний) локус контролю. Індивідам такого типу властиві впевненість у собі, наполегливість і послідовність у досягненні поставлених цілей, схильність до самоаналізу, врівноваженість, товариськість, доброзичливість і незалежність.

Рівень суб'єктивного контролю (РСК) – здатність суб'єкта контролювати себе і свою поведінку, управляти ним, брати на себе відповідальність за те, що відбувається з ним і навколо.

Отже, було виділено два типи: екстернальний та інтернальний.

Екстернал думає, що події, що відбуваються з ним, є результатом дії зовнішніх сил – случаючи, інших людей і т.д.

Люди-екстернали частіше пасивні, песимістичні, відчують, що від них нічого не залежить, все залежить від обставин, а вони – пішаки в цьому житті, і навіть свої успіхи, досягнення і радощі приписують зовнішнім обставинам, щасливій долі або допомозі інших людей.

Інтернал інтерпретує значимі події як результат своєї власної

діяльності. Будь-якій людині властиві ознаки того чи іншого типу, причому, у різних ситуаціях може переважати те один, те інший тип, внутрішній контроль яких універсальний і характерний стосовно будь-яких типів подій і ситуацій, з якими йому приходится зіштовхуватися

За даними психологів, якщо людина виражений інтернал, тобто вважає себе відповідальним за всі події, що з ним відбуваються, те для нього, як правило, характерна віра у свої сили, задоволеність працею, як сферою додатка своїх сил. Він більш відповідальний, витривалий, послідовний, емоційно стабільний, схильний до лідерства, у нього висока готовність до самоосвіти і самовдосконалення. Така людина може відрізнятися деякою категоричністю і бути недостатньо сприйнятливим до навколишнього середовища.

Екстернали – люди весняної стратегії. Вони вбачають джерело невдач і двигун успіху поза собою. Для цих людей характерні такі особливості: несхильність до самокритики і самовдосконалення, гостре відчуття соціальної ситуації, зміни в ній, сприйнятливості до середовища. На їхню думку, у їхній діяльності велику роль грають зовнішні обставини (доля, випадок, люди), вони схильні до тривожності, прислухаються до чужої думки, не уникають обману як тактики самовиправдання. Вони вважають, що добилися самі всього хорошого, що було і є в їх житті і що вони здатні досягати з успіхом своїх цілей і в майбутньому. Але вони беруть на себе відповідальність і за всі негативні події, схильні обвинувачувати себе в невдачах, неприємностях, стражданнях. Такі люди рахують свої дії важливим чинником в організації власного виробництва, у відносинах, що складаються, в колективі, в своїх просуваннях. Інтернал вважає себе відповідальним за події сімейного життя, в сімейних проблемах обвинувачує не чоловіка, а перш за все самого себе, прагне змінити себе. Така людина рахує себе в силах контролювати свої неформальні відносини з іншими людьми, викликати до себе пошану, симпатію, активно

формувати свій круг спілкування. Інтернал вважає себе багато в чому відповідальним і за своє здоров'я. В хворобі обвинувачує самого себе і вважає, що одужання багато в чому залежить від його дій, а не від лікарів. Таким чином, інтерналу властиві активна життєва позиція, незалежність і відповідальність за себе.

Людина типу "інтернал" частіша в житті "переможець", екстернал – "переможений", у них різні життєві сценарії, різне відношення до себе і іншим людям.

Загалом, узагальнений образ інтернала-екстернала допоможе прогнозувати труднощі і проблеми того й іншого типу людей, більш точно визначати особливості і мотиви поведінки, прогнозувати особливості вибору професії і професійного розвитку особистості.

Розділ II. МЕТОДИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Методичні засади експериментального формування локусу суб'єктивного контролю

Стрімкі соціально-економічні зміни нашого суспільства, трансформація цінностей та орієнтирів започаткували нові виміри психічної культури особистості. Вони вимагають створення та впровадження нових технологій формування та розвитку особистості, «конструктивності» психолого-педагогічних впливів. Тому виникає необхідність в перегляді підходів до тих проблем, які тривалий час знаходяться в центрі уваги дослідників і отримали своє теоретичне та практичне вирішення в межах попередньої психолого-педагогічної системи. Однією з них є комплексна проблема відповідальності особистості.

Радянська психологія і педагогіка виходили з постулату «детермінації» відповідальності особистості, який вказує на соціальне коріння цього явища, його детермінацію з боку суспільства загалом та конкретних соціальних груп, членом яких впродовж свого життя виступає людина. Низка психолого-педагогічних робіт присвячена виявленню основних умов, прийомів, факторів, котрі впливають на формування особистості в різні вікові періоди [7, с.241].

В інших дослідженнях відповідальність виступає як соціально-психологічний феномен, який залежить від рівня розвитку груп, позицій індивіда в цих групах, характеру спільної діяльності людей. Лейтмотивом всіх цих робіт є твердження, що відповідальність, конституювана перш за все як соціальна відповідальність, виступає показником розвитку особистості, критерієм її зрілості. В свою чергу, зрілість виражається в потребі «самореалізації не себе в суспільстві, а себе для суспільства». Розділяючи основні положення такого підходу, ми разом з тим вважаємо,

що самореалізація себе в суспільстві повинна розглядатись як рівноправна складова в загальній структурі взаємодії людини зі світом.

Більш того, в умовах перехідного періоду, коли нові орієнтири суспільного життя та розвитку, нові цінності недостатньо сформовані, саме ця складова виходить на новий план. Потреба особистості в реалізації себе в суспільстві, яке динамічно, але не завжди послідовно і рівномірно змінюється, виступає в наш час як основна проблема психології та всього комплексу суспільних дисциплін.

Особливого значення ця проблема набуває в контексті особистісного та професійного самовизначення студентів. Раніше молоду людину готували до життя в певному, стабільному суспільстві, з усталеною системою цінностей, норм, правил, моделей життєвої та професійної кар'єри. Визначатися в такому суспільстві означало перш за все обрати одну з нормативних моделей, ідентифікуватися з нею, адаптувати її до своїх індивідуальних особливостей та уподобань. Нова суспільна ситуація не створює таких нормативних засад для самовизначення, вона вимагає від старшокласника значно більших зусиль, послідовної внутрішньої роботи, оцінки та прогнозування великої кількості змінних. «Епіцентром» такої роботи ми вважаємо психологічну відповідальність особистості.

Відповідальність виступає як особистісний механізм реалізації необхідності. К.О.Абульханова-Славська, опираючись на дослідження Ж.Піаже, Л.Кольберга, Р.Хайдера, в яких акцентувались когнітивні аспекти відповідальності (передбачення наслідків і на цій основі своєчасна регуляція поведінки) або моральні аспекти (автономна регуляція поведінки на основі вільного вибору суб'єкта), визначає відповідальність як «гарантоване особистістю досягнення результату своїми силами при заданому самим суб'єктом рівні складності» [7, с.243].

Слід зазначити, що йдеться про вищий рівень розвитку відповідальності, її найбільш концентрований вираз. Саме цей рівень за

своїми механізмами співвідноситься з механізмами саморозвитку та самореалізації особистості. Саморозвиток виступає процесом цілеспрямованих, програмованих змін особистості, детермінованих нею самою, її образом світу, образом «Я», волею і діями. Тісно пов'язаним процесом є самореалізація – виявлення, об'єктивація внутрішніх можливостей особистості, її здібностей та устремлінь.

Відповідальність створює психологічний простір для саморозвитку та самореалізації, задає мотиваційно і ситуаційно вивірені орієнтири для розгортання цих процесів. Вона визначає зони оптимального співвідношення зовнішніх вимог щодо особистості з одного боку, та рівня домагань особистості і її актуальних можливостей, з іншого. В цьому зрізі відповідальність виступає як контролюючий механізм, котрий захищає особистість, задає її стійкість щодо зовнішніх дестабілізуючих впливів і внутрішніх невважених ініціатив. Одним з вимірів відповідальності є суб'єктивний локус контролю особистості.

Локус контролю – це стійка стратегія людини бачити джерело управління своїм життям і поведінкою переважно в собі самому, або ж в зовнішньому середовищі (Potter, 1966). Особистість із зовнішнім локусом контролю (екстернал) відповідальність за події, які визначають його життя, приписує, в основному, зовнішнім факторам. Інтернальна особистість (особистість із внутрішнім локусом контролю) джерело подій власного життя вбачає перш за все в собі, відчуває стійкий зв'язок між власними діями, зусиллями і подіями власного життя [13, с.392].

Локус контролю є одним з найважливіших механізмів, які визначають здатність і вміння людини долати життєві труднощі, забезпечуючи тим самим можливість її саморозвитку та самореалізації. Інтернальність тісно пов'язана з багатьма психологічними процесами, явищами та рисами особистості, що утворюють її антистресовий контур. Зіткнувшись з перешкодами на шляху саморозвитку, інтернали значно частіше виявляють

пошукову активність. Така активність створює передумови віднайдення продуктивних шляхів подальшого розвитку особистості. Відмова від пошукової активності може призвести до «навченої безпорадності», яка призводить до стагнації особистості, її деградації. Серед причин «навченої безпорадності» Ротенберг виділяє фрустрацію дослідницької активності, гіперопіку, авторитарне виховання (В. С. Ротенберг, 1989).

Інтернальність тісно пов'язана також з таким складним і вагомим утворенням, як соціальний інтерес. Соціальний інтерес є одним з основних понять в теорії особистості А.Адлера, який розглядав його як важливу передумову особистісного пристосування, взаємодії людини зі світом. В різних контекстах Адлер пов'язував соціальний інтерес з різними класами психологічних перемінних: когнітивними (розуміння, ідентифікація), емоційними (емпатія, симпатія), мотиваційними (устремління) та поведінковими (кооперація). Гіпотеза Адлера про те, що соціальний інтерес в його розвиненій формі виступає головним фактором задоволення особистості та відповідальної філософії життя, отримала численні експериментальні підтвердження.

Встановлено також, що соціальний інтерес породжує широку гаму внутрішніх інтересів та мотивацій особистості, стимулює її саморозвиток.

Відповідальності не можна навчити, нею не можна оволодіти лише шляхом засвоєння тих чи інших правил і значень.

Людина стає відповідальною в реальних життєвих ситуаціях та обставинах, які несуть у собі моральний конфлікт – сутичку різних смислових рівнів.

Це передбачає включення механізмів смислоутворення у процесі прийняття обов'язку.

По-друге, критерієм прийняття відповідальності є реалізація особистістю необхідного своїми силами, самостійно і згідно з вимогами, поставленими до самої себе [18, с.98].

Для виникнення обов'язку суб'єкт має бути здатним здійснювати самоконтроль, врахувати зміни в об'єктивних та суб'єктивних ситуаціях і відповідно до цього регулювати свою поведінку.

Теоретичний аналіз проблеми відповідальності і експериментальне дослідження дають змогу визначити відповідальність як особистісний механізм людини в якому інтегрують її духовні, психічні функції. Відповідальність розглядається як смислове утворення особистості, загальний принцип співвіднесення мотивів, цілей.

Цей смисловий принцип специфічно реалізується у кожній конкретній ситуації життєвого простору людини.

Таким чином, психологічна відповідальність виступає інтегратором інших механізмів саморозвитку особистості, задає контрольований простір для розгортання самореалізації, сприяє утворенню стійкого симптомокомплексу якостей розвиненої особистості.

Формування відповідальності студента як системно-психологічного явища потребує спеціальної організації виховної та консультативно-психологічної роботи в школі. Методологічною основою її може стати концепція вчинку, яка отримала свій розвиток в працях українських психологів.

2.2. Методи, методика і процедура дослідження

Для дослідження нашої теми „Особливості рівня суб'єктивного контролю у студентів з високим та низьким рівнем успішності” ми обрали тест-опитувальник, розроблений Є. Ф. Бажіним та ін. на основі шкали локусу контролю Дж. Роттера.

Ця методика дозволяє порівняно швидко й ефективно оцінити сформований у обстежуваних рівень суб'єктивного контролю над різноманітними життєвими ситуаціями і придатна для застосування в клінічній психодіагностиці, при профвідборі, сімейній консультації та ін.

Уперше подібні методи були апробовані в 60-х роках у США. Найбільш відомим з них є шкала локус контролю Дж.Роттера. Ця шкала заснована на двох принципових положеннях.

1. Люди розрізняються між собою за тим, як і де вони локалізують контроль над значними для себе подіями. Можливі два полярних типи такої локалізації: екстернальний і інтернальний. У першому випадку людина думає, що події, що відбуваються з нею, є результатом дії зовнішніх сил. У другому випадку людина інтерпретує значимі події як результат своєї власної діяльності. Будь-якій людині властива визначена позиція на континуумі, що простирається від екстернального до інтернального типу.

2. Локус контролю, характерний для індивіда, універсальний стовно будь-яких типів подій і ситуацій, з якими йому доводиться зіштовхуватися

Один і той самий тип контролю характеризує поведінку даної особистості й у випадку невдач, і в сфері досягнень, причому це по-різному стосується різних областей соціального життя [22, с.382].

В ході дослідження опитуваним пред'являлася інструкція: "Запропонований Вам опитувальник має 44 твердження. Прочитайте їх і дайте відповідь, чи згодні Ви з даним твердженням, чи ні. Якщо згодні, то в бланку для відповідей перед відповідним номером поставте знак (+), якщо ні — знак (—). Пам'ятайте, що в тесті немає "правильних" і "неправильних" відповідей. Свою думку висловлюйте відверто. Надавайте перевагу тій відповіді, яка перша спала Вам на думку "(дод. 1).

Мета обробки результатів отримання показника локусу суб'єктивного контролю, тобто показника загальної інтернальності Іо. Це — сума збігань відповідей досліджуваного з відповідями, які наведено в ключі.

екстернальність.

Локус контролю, характерний для людини, є універсальним стосовно будь-яких типів подій і ситуацій, з якими їй доводиться стикатися. Один і той же тип контролю проявляється як у разі невдач, так і в разі досягнень, причому це спостерігається в різноманітних сферах життєдіяльності суб'єкта [24, с.99].

Для певного рівня локусу контролю користуються такими межами шкали інтернальності:

Показник інтернальності (I_0)	Рівень локусу контролю
0 - 11	Низький рівень інтернальності
12 - 32	Середній рівень інтернальності
33 - 44	Високий рівень інтернальності

Розділ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛОКУСУ СУБ'ЄКТИВНОГО КОНТРОЛЮ У

СТУДЕНТІВ З ВИСОКИМ І НИЗЬКИМ РІВНЕМ УСПІШНОСТІ

3.1. Аналіз результатів дослідження суб'єктивного контролю студентів

У дослідженні особливостей рівня суб'єктивного контролю у студентів з високим та низьким рівнем успішності, взяли участь 10 студентів з низьким рівнем успішності (середній бал $\approx 3,7$) і 10 студентів з високим рівнем успішності (середній бал $\approx 4,8$). Отже, в результаті проведення методики спрямованої на визначення локусу суб'єктивного контролю студентів з низьким рівнем успішності, ми отримали наступні дані (табл. 3.1.):

Табл. 3.1.

Визначення рівня суб'єктивного контролю у студентів з низьким
рівнем успішності

Досліджувані	Екстернальний тип локусу контролю (0-21)	Інтернальний тип локусу контролю (22-44)
Гусіна О.		23
Лісогурська Н.		22
Степаненко С.	20	
Войчик Л.	19	
Пономарчук І.	18	
Кримський О.	16	
Бургела І.	18	
Бондар О.	19	
Мірошниченко С.	18	
Іванова О.		27

Як видно з табл. 3.1., переважній кількості студентів (70%) з низьким рівнем успішності властивий екстернальний тип локусу контролю. 30% досліджуваним студентам даної групи притаманний інтернальний тип локусу контролю. У графічному вимірі дані результати, ми можемо зобразити наступним чином.

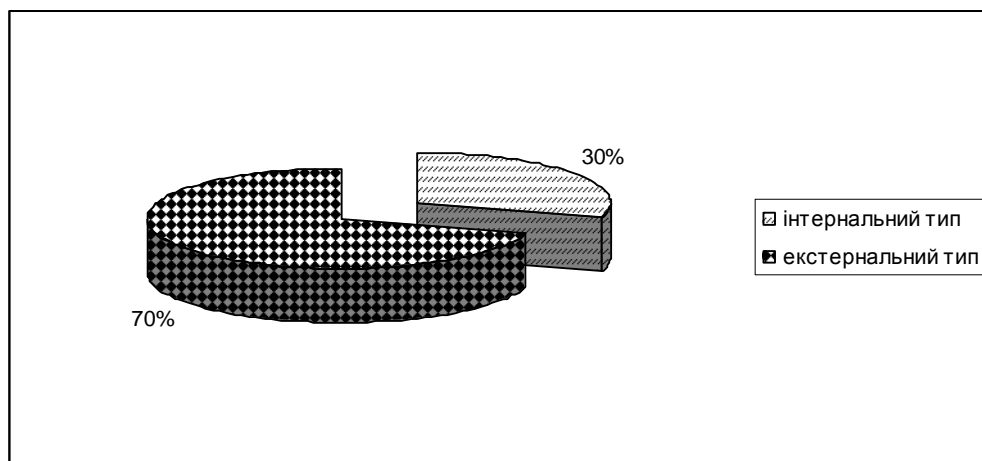

Рис. 3.1. Рівень суб'єктивного контролю

Як видно з рис. 3.1., переважна кількість досліджуваних студентів з низьким рівнем успішності – інтернали. Інтернальна особистість оцінює всі значимі події, що відбуваються з нею, як результат її власної діяльності. Інтернал вважає, що може впливати на події свого життя, керувати ними і, отже, нести відповідальність за них і за своє життя в цілому.

Троє студентів виявилися екстерналами, які навпаки, інтерпретують усі події, що відбуваються у їхньому житті як залежні не від них, а від якихось інших сил (Бога, інших людей, долі і т.д.). Оскільки екстернал не відчуває себе здатним або впливати на своє життя, контролювати розвиток подій. Він знімає із себе усяку відповідальність за все що з ним відбувається.

Досліджуючи іншу групу студентів, з високим рівнем успішності, ми отримали наступні дані (табл. 3.2.). Як видно з даної таблиці, ми маємо протилежні співвідношення даних, а саме: 70% студентів мають

інтернальний тип локусу контролю і 30% досліджуваних – екстернальний тип.

Табл. 3.2.

Визначення рівня суб'єктивного контролю у студентів з високим рівнем успішності

Досліджувані	Екстернальний тип локусу контролю (0-21)	Інтернальний тип локусу контролю (22-44)
Большекова Ю.		23
Тимченко О.	18	
Казьмерчук А.	21	
Безвусий О.		30
Киричук А.		34
Ільчин О.		27
Іщук І.		31
Литвиненко О.		28
Подольська В.		27
Кутень Н.	19	

Отримані дані (табл. 3.2.) ми можемо зобразити наступним чином:

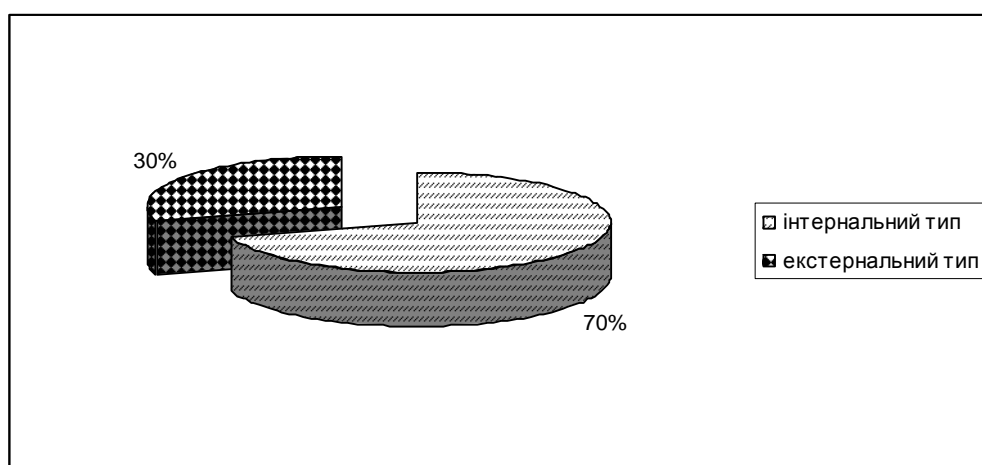

Рис. 3.2. Рівень суб'єктивного контролю студентів

Як видно з рис. 3.2., переважній кількості студентів з високим рівнем успішності властивий інтернальний тип локусу контролю, що може свідчити, що люди, які мають такий локус контролю, вважають, що більшість важливих подій в їхньому житті — результат їхніх власних дій, що вони можуть ними керувати і відчують відповідальність і за ці події, і за те, як складається їхнє життя в цілому. "Інтернали" з високими показниками суб'єктивного контролю мають емоційну стабільність, вони впertі, рішучі, відрізняються комунікабельністю, значним самоконтролем і стриманістю.

І трьом студентам з високим рівнем успішності властивий екстернальний тип суб'єктивного контролю. Даних осію можна охарактеризувати наступним чином: люди майже не бачать зв'язку між своїми діями і важливими для них подіями життя. Вони не вважають себе здатними контролювати розвиток таких подій і вважають, що більшість їх є результатом випадку чи вчинків інших людей. Тому "екстернали" емоційно нестійкі, схильні до неформального спілкування і поведінки, слабокомунікабельні, у них поганий самоконтроль і висока напруженість.

Загалом, між інтернальними і екстернальними особистостями є й інші відмінності, що можуть виявитися істотними з погляду їхньої професійної діяльності.

Так, приміром, екстернали характеризуються більшою конформністю, схильністю маніпуляціям, вони більш поступливі і чуттєві до думки й оцінок інших. У цілому, екстернальні особистості виявляються гарними виконавцями, що ефективно працюють під контролем інших людей.

Інтернали, на відміну від екстерналів, продуктивніше трудяться не в команді, а на самоті. Вони більш активні в пошуку інформації. Крім того, інтернальні особистості краще справляються з роботою, що вимагає прояву ініціативи. Вони більш рішучі, упевнені в собі, принципові в міжособистісних відносинах, не бояться ризикувати.

Інтернальні та екстернальні особистості розрізняються й іншими особливостями, наприклад, самооцінкою. Люди з інтернальним локусом контролю думають про себе як про добрі, товариські, дружелюбні, рішучі, незворушні, чесні, самостійні особистості. А люди з екстернальним локусом контролю вважають себе несамотійними, дратівливими, залежними, егоїстичними, нерішучими, невпевненими в собі, ворожими оточенню.

3.2. Прийоми та способи самовиховання волі

Воля є важливим чинником морального розвитку особистості, основою свідомого дотримання правил поведінки, забезпечує вибір способу поведінки відповідно до загальнолюдських норм моралі, інколи навіть усупереч власним бажанням і потягам. Щоб досягнути мети, довести до завершення доручену справу, відмовитися на користь товариша від омріяної перспективи, людина повинна виявити не тільки знання, вміння, особистісну культуру, а й вольові зусилля.

Моральність особистості є наслідком таких морально-вольових якостей, як самостійність, організованість, цілеспрямованість, наполегливість, дисциплінованість, сміливість.

Розвиток волі починається з першими свідомо спрямованими, довільними діями. А довільна поведінка розвивається із формуванням *ініціативності* — самостійності дитини у виборі дії, прийнятті рішення, що дає їй змогу відчувати себе джерелом дії, та *усвідомленості* — здатності розуміти смисл своєї діяльності й ситуації, в якій відбувається ця діяльність. Поступово розвивається здатність ставити перед собою складніші завдання, долати труднощі, що надає діям справді вольового характеру.

Безвілля більшою чи меншою мірою виявляється в різних фізичних і розумових діях. Характерними його особливостями є зниження загальної

активності, психічна млявість, вагання там, де необхідність дій очевидна. Безвільні люди не доводять розпочатої справи до кінця, нездатні переборювати навіть незначні труднощі, відкладають справу на потім. Вони легко відволікаються від важливої діяльності, беруться за маловажливе, дрібне, непотрібне. їм не властиві стійкі, цілеспрямовані інтереси, самостійність і критичне ставлення до себе та до інших [14, с.215].

Слабохарактерні люди не мають власної думки, легко підпадають під вплив інших, легко піддаються навіюванню та самонавіюванню, унаслідок чого невпевнені у своїх діях. Вони малоініціативні, хоча і знають справу, нездатні стримувати свої бажання, долати в собі ті чи інші емоційні стани — гнів, страх, афекти. В екстремальних ситуаціях вони розгублюються, стають безпорадними. їм властиве мрійництво, вони часом подають цікаві пропозиції, але не реалізують їх.

Безвілля властиве конформним особам, які схильні уникати самостійних рішень, пасивно приймають погляди інших, пристосовуються до готових стандартів поведінки. Випадки хворобливого безвілля називаються абулією.

Безвілля зумовлюється багатьма причинами. Іноді його спричинюють органічні або функціональні розлади в діяльності кори великих півкуль головного мозку, особливо чоловічих його ділянок, дисоціація, роз'єднаність образів дії та рухів, пасивність ідей, уявлень. До цього спричинюють різні хвороби, особливо вживання алкоголю, наркотиків, які викликають пасивність розумової діяльності, розладнують гальмівну функцію кори великих півкуль головного мозку, у результаті чого активізуються підкоркові процеси, зокрема емоції.

Але безвілля типу "обломовщини", "маніловщини" зумовлюється здебільшого вихованням. Обмежування рухів і дій дітей, прагнення в усьому допомагати їм виховують у них пасивність, яка стає звичкою, що

важко перевиховується у старшому віці. Формування у дітей працьовитості, залучення їх до цілеспрямованих трудових дій, спонукання доводити розпочату справу до кінця є найважливішими заходами переборення безвілля. Фізичне виховання, спорт, різні види змагань великою мірою сприяють розвитку активності, самовладання, сильної волі [14, 216].

Прийомами і способами самовиховання волі, а також виховання її в інших людях є розглянуті механізми вольової дії, адже воля визначається через вольові дії. Ознаки вольової дії є відмінними суттєвими ознаками волі. Виконуючи вольові дії, ми тим самим тренуємо, розвиваємо волю. Які ж загальні умови самовиховання волі?

Починати тренувати, волю легше за все з вироблення звички долати порівняно незначні труднощі. Таким чином ми швидше і легше досягнемо успіху, одержимо позитивне підкріплення, яке стимулюватиме і надихатиме на подальші звершення та готуватиме до більших перешкод.

Подолання труднощів здійснюється не для тренування волі самої по собі, а задля досягнення певних конкретних цілей. Чим значнішою є мета, до якої прагне людина, тим вищий рівень довільної мотивації і тим складніші проблеми здатна долати людина. Тому необхідною умовою само виховання волі виступає створення вищих мотивів поведінки [24, с.154].

Важливим при зміні сенсу дії являється уміння побачити новий смисл, по-новому поглянути на проблему. Це залежить від вищих пізнавальних процесів — мислення та уяви. Тому їх розвиток розглядається як передумова формування волі.

Поки що осторонь уваги дослідників залишається така важлива категорія як віра. У художній літературі, у людській практиці, у релігії вона посідає неабияке місце. Людина великої волі і драматичної долі, письменник і спортсмен Юрій Власов (1985) писав: "Віра в перемогу — це уміння жити у найбільш критичних обставинах не вважаючи ці обставини

чимось неприродним — нещастям чи покаранням. Завжди вірити у життя та перемогу! Життя здається нікчемним, непотрібним лише хворому, перевтомленому мозку... Остаточний лише твій вирок. До того часу, поки ти не винесеш його, сам не визнаєш себе зломленим, ти не переможений. Безвихідних положень немає. Нехтування зривів — це ... готовність духа до будь-яких випробувань" [24].

У науковій психології поняття віри довгий час залишалося несправедливо забутим. Лише останніми роками воно знову починає заявляти про себе. Б. Братусь вважає віру найважливішою умовою формування особистості: "людина без віри — це людина без майбутнього, без моральних перспектив і опори у житті, нездатна до подолання та перетворення себе і дійсності, людина причинно зумовленої, але ніяк не творчої дії. Людина ... щоб діяти, не просто обирає хід, рішення, але спирається (часто несвідомо) на віру... Для того щоб здобути те нове, котрого поки що немає у наявності, треба повірити у нього як в те, що існує і може бути потенційно досягнуте" [24].

Підсумок

Основна мета курсової роботи полягала у визначенні загальних закономірностей прояву вольових якостей особистості студентів і їх ролі в навчанні та трудовій діяльності.

Для розв'язання завдань дослідження та обґрунтування теоретичних підходів до розкриття особливостей рівня суб'єктивного контролю студентів з високим і низьким рівнем успішності нами використовувався метод теоретичного аналізу наукових джерел із досліджуваної проблеми. Для діагностики рівня суб'єктивного контролю студентів застосовувались методи бесіди, спостереження та тестування.

Одержані результати дають підстави зробити наступні теоретичні й практичні висновки.

1. Воля тісно пов'язана з емоціями, тому їх часто об'єднують у спільну емоційно-вольову систему особистості, яка протиставляється пізнавальній. Якщо ж емоції лежать на нижчому рівні еволюції психіки, то воля є її вершиною.

Воля – це здатність людини свідомо контролювати свою діяльність і поведінку та активно керувати ними, переборюючи перешкоди і підпорядковуючи їх свідомо поставленій меті.

2. Рівень суб'єктивного контролю є узагальненою характеристикою особистості, що виявляється схожим образом у різних ситуаціях. Психологи думають, що рівень суб'єктивного контролю зв'язаний з відчуттям людиною відповідальності за те, що відбувається «тут і тепер», а також за віддалені наслідки, тобто із соціальною зрілістю і самостійністю особистості.

Вперше методики діагностики такої характеристики особистості були апробовані в 60-х роках у США. Найбільш відома серед них — шкала локус контролю (locus of control scale), розроблена Дж. Роттером (J.

B.Rotter). Ця шкала заснована на положенні про те, що всі люди поділяються на два типи — інтерналів та екстерналів — у залежності від того, як вони оцінюють, що є причиною різних подій у їх житті і хто несе за них відповідальність.

Кожну людину можна оцінити по шкалі «інтернальність-екстернальність».

Інтернали мають внутрішній локус контролю, екстернали — зовнішній.

3. У вітчизняній практиці використовується методика дослідження рівня суб'єктивного контролю (РСК), створена Е. Ф. Бажиним, Е. А. Голінкіної і Е. Ф. Бажиним, Е. А. Голінкіної і А.М.Еткіндом у Ленінградському психоневрологічному інституті ім. В.М.Бехтерева на основі шкали Дж. Роттера. Автори даної методики виходять з того, що спрямованість суб'єктивного контролю в тої самого людини може мати варіації в різних життєвих сферах. Тому РСК включає ряд шкал, що вимірюють не просто інтернальність-екстернальність, але і прояви цієї характеристики в таких областях, як відношення до досягнень, невдачам, до здоров'я і хвороби, а також у сфері сімейних, виробничих і міжособистісних відносин.

Отже, в результаті проведення експериментального дослідження суб'єктивного контролю студентів, ми побачили, що переважній кількості студентів з низьким рівнем успішності властивий екстернальний тип локусу контролю. А студентам з високим рівнем успішності властивий інтернальний тип локусу контролю. Розходження між двома типами локалізації контролю можуть виявитися істотними з погляду успішності професійної діяльності (інтернальний локус контролю значимий корелює з індексом професійного успіху).

Список використаної літератури

1. Бондарчук О. І. , Бондарчук Л. І. Основи психології та педагогіки: Курс лекцій. – К.: МАУП, 1999. – 168 с.
2. Бочелюк В.Й., Зарицька В.В. Психологія: вступ до спеціальності: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 288 с.
3. Бочелюк В.Й., Зарицька В.В. Педагогічна психологія. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 248 с.
4. Діагностичний інструментарій психолога / упоряд. Т. Гончаренко. — К.: Шк. світ, 2008. —128 с — (Б-ка «Шк. світу»).
5. Дрозденко К.С. Загальна психологія у практичному вимірі: Підручник. – К.: ВД "Професіонал", 2007. – 608 с.
6. Дуткевич Т.В., Савицька О.В. Практична психологія: Вступ у спеціальність. Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 256 с.
7. Загальна психологія /За ред. О. В. Скрипченка. – К., 1999. – 425 с.
8. Казаков В. Г., Кондратьева Л. Л. Психология: Учебник для индустр.-пед. техникумов.— М.: Высш. шк., 1989.— 383 с.
9. Карпенчук С. Володіти розумом, почуттям і волею//Рідна школа. - № 5. – 1997. – с. 22-25 с.
10. Комінко С.Б., Кучер Г.В. Кращі методи психодіагностики: Навч. посібник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2005. – 406 с.
11. Корольчук М.С, Осьодло В.І. Психодіагностика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. М.С.Корольчука – К: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 400 с.
12. Лалека Ю. І., Герасимчук В. І., Шелян О. М. Основи психології та педагогіки: Навч.-мет. Посібник. – К. – Вид-во Європейського університету, 2001. – 164 с.
13. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навч. посіб. – К.: Вища шк., 1998.

– 497 с.

14. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія: навч. посібник. – К.: МАУП, 2000. – 256 с.
15. Музика О.Л. Курсові роботи з психології: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – 2-ге вид., перероб. і дон. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. - 104 с.
16. Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений. – К.: Лыбидь, 1990. – 192 с.
17. Основи психології: Підручник / За загал, ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. — К.: Либідь, 1995. — 632 с.
18. Пашукова Т.І., Допіра АЛ., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної психології/За ред. Т.І. Пашукової. — К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. — 204 с.
19. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О.М.Степанов. – К: «Академвидав», 2006. – 424 с.
20. Психологія: Підручник/За ред. Ю. Л. Трофімова. – К.: Либідь, 2000. – 558 с.
21. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога: Учеб. пособие: В 2 кн. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – Кн. 1: Система работы психолога с детьми разного возраста. – 384 с.
22. Розов В. І. Адаптивні антистресові психотехнології: Навч.посібн. – К.: Кондор, 2005. – 278 с.
23. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 504 с.
24. Цигульська Т.Ф. Загальна та прикладна психологія: Курс лекцій. – К: Наукова думка, 2000. – 189 с.
25. Ярошевский М.Г. История психологии. – 3-е изд., дораб. – М.: Мысль, 1985. – 575 с.

Додаток 1

Текст опитувальника	Відповідь
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх	

хвороб.	
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	
32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	

Горьшкова Алла

Текст опитувальника	Додати Відпові
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	-

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	—
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	—
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	—
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	—
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	—
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	—
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	—
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	—
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	—
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	—
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	—

$$M_0 = 23$$

Гринченко Анна

Додаток

Текст опитувальника	Відповідь
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	-
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	+
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	+
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

$$10 = 18$$

Текст опитувальника		Додаток
		Відпо
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.		-
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.		-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.		+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.		+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.		-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.		-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.		+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.		-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.		+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.		+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.		-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.		-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.		+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.		+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.		-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.		-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.		-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.		+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.		-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.		+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.		-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.		+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.		-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.		+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.		-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.		-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.		+
28. На підрастаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.		-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.		-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.		-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.		+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	+
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	+
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

$I_0 = 21$

В. Бердусий Олександр		Додат
Текст опитувальника		Відпо
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.		+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.		+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.		+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.		+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.		+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.		+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.		-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.		-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.		+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.		+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.		+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.		+
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.		+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.		+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.		+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.		+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.		+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.		-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.		+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.		+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.		-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.		+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.		+
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.		-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.		+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.		+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.		+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.		-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.		+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.		+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.		+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

10 = 30

В. Кирвичук Андруш

Текст опитувальника	Додати Відпо
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	+
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	-
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	+
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішуються самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	+
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

10 = 34

Мішель Аел

Текст опитувальника	Додат
Відпо	
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	+
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	-
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	+
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	-
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	+
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	+
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

$$I_0 = 27$$

6 Чинук Чин

Текст опитувальника	Додат Відпо
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	-
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	x

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	+
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

$$I_0 = 31$$

в Литвеченко Олеса

Текст опитувальника	Додато Відпов
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	-
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	+
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	-
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	-
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	-
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	+
34. Дитину завжди можна застерігти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішуються самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	-
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

$$10 = 28$$

Подольська Вікторія		Додаток
Текст опитувальника		Відповідь
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.		+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.		-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.		+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.		-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.		-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.		+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.		-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.		-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.		+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.		-
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.		+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.		-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.		-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.		-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.		+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.		+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.		-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.		-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.		+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.		-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.		-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.		+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.		+
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.		-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.		-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.		-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.		+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.		+
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.		-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.		-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.		+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

$$I_0 = 27$$

6 Черненко Максим

Текст опитувальника	Додато Відпов
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	-
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	-
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	-
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	+
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	-
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	-
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

$1_0 = 19$

и Мвалова Олена

Текст опитувальника	Дода Від
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	к
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	м
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	м
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	м
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	м
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	к
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	м
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	к
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	м
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	к
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	к
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	м
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	м
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	к
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	м
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	м
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	м
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	к
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	м
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	к
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	м
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	м
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	к
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	к
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	м
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	к
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	м
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	к
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	м
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	к
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	м

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	ні
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	ні
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	має
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	має
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	має
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	ні
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	має
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	ні
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	має
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	ні
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	має
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	має
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	має

$$I_0 = 27$$

Мірошніченко Світлана		Додатк
Текст опитувальника		Відпо
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.		+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.		-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.		-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.		+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.		-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.		-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.		+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.		-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.		-
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.		+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.		+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.		-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.		-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.		+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.		+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.		-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.		-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.		+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.		-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.		-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.		+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.		-
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.		-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.		+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.		-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.		-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.		+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.		-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.		-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.		+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.		-

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	-
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	+
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	-
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	+
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

$$10 = 18$$

"Фондас Овсандр"		Додато
Текст опитувальника		Відпові
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.		+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.		-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.		-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.		-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.		+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.		-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.		-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.		-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.		-
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.		+
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.		+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.		-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.		-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.		+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.		-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.		-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.		-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.		+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.		-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.		+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.		-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.		+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.		-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.		-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.		+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.		-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.		+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.		-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.		+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.		+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.		-

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	-
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застеретти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	+
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

$$10 = 19$$

4. *Буряко Ніко*

Текст опитувальника	Додато Відпові
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	-
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	+
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	+
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерігти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

10 = 18

н Крикський Олександр

Текст опитувальника	Додато Відпові
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	+
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	-
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	+
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	-
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	+
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	-

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	-
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

$$10 = 16$$

п. Любомирчук Інза

Текст опитувальника	Додат
Відпо	
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	-
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	+
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	-
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	+
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застеретти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішуються самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

10 = 18

н Войтик Людина

Текст опитувальника	Додато Відпов
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	-
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	+
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	-
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	+
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	-
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	-

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	-
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	+
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

$$I_0 = 19$$

н Степаненко Світлана

Текст опитувальника	Додато Відпові
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	-
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	-
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

10 = 20

В. Лісогурська Наталія

Текст опитувальника	Додато
	Відпові
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	-
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

10 = 22

в. Тусня Оксана

Додаток

Текст опитувальника	Відповідь
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	- ✓
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	- ✓
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	- ✓
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	✓
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	-
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	✓
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	- ✓
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	✓
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	- ✓
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	- ✓
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	- ✓
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	- ✓
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	✓
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	- ✓
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	- ✓
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	- ✓
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	-
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	- ✓
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+ ✓
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+ ✓
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+ ✓
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	- ✓
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	- ✓
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

$$10 = 23$$

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. І. Я. ФРАНКА
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

**ОСОБЛИВОСТІ ЛОКУСУ СУБ'ЄКТИВНОГО КОНТРОЛЮ
У СТУДЕНТІВ З ВИСОКИМ ТА
НИЗЬКИМ РІВНЕМ УСПІШНОСТІ**

Курсова робота
студентки 35 групи
соціально-психологічного
факультету
Дідур Тетяни Олександрівни

Науковий керівник:
Кириченко Віктор Васильович

Житомир-2009

Зміст

ВСТУП.....	3
Розділ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОС.	6
1.1. Поняття про волю.....	6
1.2. Основні якості волі	11
1.3. Локус контроль як індивідуальна якість людини.....	13
Розділ II. МЕТОДИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	17
2.1. Методичні засади експериментального формування локусу суб'єктивного контролю.....	17
2.2. Методи, методика і процедура дослідження.....	21
Розділ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛОКУСУ СУБ'ЄКТИВНОГО КОНТРОЛЮ У СТУДЕНТІВ З ВСОКИМ І НИЗЬКИМ РІВНЕМ УСПІШНОСТІ	25
3.1. Аналіз результатів дослідження суб'єктивного контролю студентів.....	25
3.2. Прийоми та способи самовиховання волі.....	29
Підсумок.....	33
Список використаної літератури.....	35
Додатки	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Побудова сучасної системи освіти на засадах гуманно-особистісного підходу вимагає дослідження низки проблем, серед яких вагоме місце належить, проблемі волі і її розвитку. У практиці педагогічної діяльності, вивчаючи волю, здебільшого розглядають підлітковий (К. І. Вересоцька), ранній юнацький період (В. М. Лапін, Н. С. Лукін), тому що саме в них є актуальними вирішення проблеми самовдосконалення, самовиховання. Однак для розуміння природи вольових явищ, їх генези, прогнозування у розвитку постає необхідність їх досліджень на більш ранніх стадіях розвитку, зокрема у молодшому шкільному віці. Потреба всебічного вивчення волі на цьому віковому етапі посилюється тим, що більшість психічних процесів та основних новоутворень цього періоду тісно пов'язані саме з вольовим розвитком особистості, насамперед вольовими якостями, які певною мірою проявляються у вольовому комплексі. Таких якостей у науковій літературі нараховується 14.

В процесі досягнення важливих для людини цілей виконуються її вольові якості, такі як цілеспрямованість, самостійність, ініціативність, наполегливість, рішучість, витримка, самовладання. Коли звернутися до спеціальної психологічної літератури, можна зустріти понад 30 назв для позначення вольових якостей. До них входять: стійкість, витривалість, дисциплінованість, діловитість, організованість, впевненість у своїх силах, упертість і т. д. Якщо бути більш точним, то чимало з цих назв доведеться виключити з списку вже хоч би тому, що ними позначені одні й ті ж явища (упертість, стійкість, завзятість) або такі, що тільки пов'язані з волею (активність, діловитість, впевненість у собі тощо). Деякі словосполучення, які зустрічаються в художній, політичній, науково-популярній літературі, взагалі не відповідають певним науковим поняттям. Наприклад, вираз

«воля до переборення труднощів» зберігає лише значення образного вислову.

Порівняно з емоціями й почуттями у волі домінуючу роль відіграє безпосередній вплив людини на довкілля. І це виражається в багатьох діях і рухах. Якщо емоції визначають спрямованість дії, то воля — це вже сама дія. І таке розуміння склалося ще у вихідній стадії формування поняття волі. З часів Арістотеля і дотепер воля розглядається як проблема породження реальної дії (В. Вундт, І. Сеченов, Е. Джемс, Л. Виготський, Ш. Чхартишвілі, В. Іванников). Важливим елементом педагогіки Г.Сковороди є потреба виховання волі. Не досить мати розвинений розум і працювати відповідно до «сродності». Важлива ще єдність думок і вчинків, слова і діла. А з цього випливає необхідність розвитку й зміцнення волі, яка допомагає людині реалізовувати розумні починання, протистояти негідним пориванням, ницим пристрастям протиставляти високі прагнення. Єдність розуму і волі думок, слів і дій — це, за Г.Сковородою, природне, «натуральне подружство».

Воля — це психічна функція, яка передбачає: регулювання людиною своєї поведінки відповідно до найбільш значущих для неї мотивів; гальмування інших мотивів, спонукань, намагань; організацію дій, учинків згідно зі свідомо поставленими цілями. Саме в цих діях і виражається воля.

Об'єкт дослідження — вольові якості особистості — регулювання людиною своєї поведінки відповідно до найбільш значущих до неї мотивів; гальмування інших мотивів, спонукань, намагань, організацію дій, учинків згідно зі свідомо поставленими цілями.

Предмет дослідження — дослідження суб'єктивного контролю студентів.

Метою нашого дослідження було визначити загальні закономірності прояву вольових якостей особистості і їх ролі в навчальній та трудовій діяльності.

Гіпотеза. Влада людини над собою дозволяє їй стати господарем зовнішніх обставин, своїх почуттів, бажань, прагнень.

Під час виконання курсової роботи необхідно вирішити наступні **завдання:**

1. Проаналізувати наукову літературу з проблеми розвитку волі.
2. Вивчити особливості рівня суб'єктивного контролю у студентів з високим і низьким рівнем успішності.
3. Дослідити рівень суб'єктивного контролю студентів.

Методологічні та теоретичні основи дослідження. Методологічною основою дослідження стали вихідні положення теорії детерміністичного розуміння волі І. Сеченова та І. Павлова.

Методи та організація дослідження. Дослідження особливостей рівня суб'єктивного контролю у студентів з високим та низьким рівнем успішності проводилося за допомогою тесту-опитувальника, розробленого Є.Ф. Бажаніним та ін. на основі шкали локусу контролю Дж. Роттера.

Надійність і вірогідність дослідження забезпечувалися репрезентативністю вибірки (20 осіб), застосуванням методів, релевантних меті і завданням дослідження, поєднанням кількісного та якісного аналізу.

Практичне значення. Отримані в результаті виконання курсової роботи дані про те, що влада людини над собою дозволяє їй стати господарем зовнішніх обставин, своїх почуттів, бажань, прагнень можуть бути використані студентами-практикантами та вчителями для створення програм розвитку вольової активності студентів.

Розділ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

1.1. Поняття про волю

Для досягнення поставленої мети людина проявляє ініціативу, напружує свої розумові і фізичні сили, долає труднощі, стримує пориви і бажання, які не сприяють успішному досягненню мети. У цих проявах людської поведінки найяскравіше виявляється такий аспект психічного життя, як воля.

Задоволення людських потреб відбувається в діяльності, яка має активний, цілеспрямований і вмотивований характер. Воно реалізується за допомогою дій, породжених різними спонуканнями. Причини активності, маючи різну психологічну природу, реалізуються як потяги, бажання і прагнення. Прагнення — спонукання, що виражається в чуттєвому переживанні потреби. У момент виникнення воно ще не має конкретної предметної визначеності. Людина ніби поривається до чогось, відчуває, що чогось їй не вистачає. Таке неусвідомлюване нецілеспрямоване прагнення, яке не викликає довільних дій, називають потягом. У процесі усвідомлення об'єкта прагнення, мети прагнення стає бажанням. Сукупність цих спонукань, які набувають характеру мотивів дій, вчинків і форм діяльності, утворює мотиваційну сферу особистості. Спонукання до дій у людини розрізняють за змістом і психологічною природою. В одних випадках це може бути негайна імпульсивна реакція на подразник, в інших — повільна поміркована дія після оцінки ситуації [23, с.185].

Воля — психічний процес свідомої та цілеспрямованої регуляції людиною своєї діяльності та поведінки з метою досягнення поставлених цілей.

У вольових діях людина здійснює власну свідому мету. Свідомою діяльністю — це довільна діяльність. Довільне напруження фізичних сил,

довільне сприймання, запам'ятовування, довільна увага тощо — це свідомо регуляція, свідоме спрямування фізичних і розумових сил на досягнення свідомо поставленої мети. Отже, воля є однією з найважливіших умов людської діяльності [14, с.208].

Воля людини виробилась у процесі її суспільно-історичного розвитку, у трудовій діяльності. Живучи й працюючи, люди поступово навчилися ставити перед собою певні цілі й свідомо добиватися їх реалізації. У боротьбі за існування, долаючи труднощі, напружуючи сили чи стримуючись, людина виробила в собі різні якості волі. Чим важливішими були цілі, які ставили люди в житті, чим більше вони їх усвідомлювали, тим активніше вони добивалися їх реалізації.

Вольову діяльність не можна зводити до активності організму й ототожнювати з нею. Активність властива і тваринам. Вони, задовольняючи свої біологічні потреби, пристосовуючись до умов життя, тривалий час впливають на навколишню природу, але це відбувається без будь-якого наміру з їхнього боку.

Воля виявляється у своєрідному зусиллі, у внутрішньому напруженні, яке переживає людина, переборюючи внутрішні та зовнішні труднощі, у прагненні до дій або у стримуванні себе.

Воля є детермінованим процесом. Детерміністичне розуміння волі підтверджується фізіологічними дослідженнями І. Сеченова та І. Павлова. І. Сеченов вказував, що вольові дії причинно зумовлені зовнішніми подразниками. Усі довільні рухи є відображувальними, тобто рефлексорними. І. Павлов зазначав, що весь механізм вольового руху — це умовний, асоціативний процес, який підпорядковується всім описаним законам вищої нервової діяльності. Він показав, що довільні дії, які виникають унаслідок внутрішнього зусилля, зумовлюються тим, що рухова ділянка кори головного мозку водночас є сенсорною ділянкою подібно до зорової, слухової тощо. Сліди, залишені в руховій ділянці кори

головного мозку попередніми подразниками, активізуючись, можуть стати умовними подразниками для вольових рухів. Механізмом довільних рухів є збудження, що йдуть від кори великих півкуль головного мозку. Кінестетичні клітини кори зв'язуються з усіма клітинами кори, вони є виразниками як зовнішніх впливів, так і внутрішніх процесів організму. Це і стає підставою для довільних рухів. Довільні дії детерміновані, як і всі інші дії людини, але оскільки вони викликаються слідами в корі головного мозку від попередніх подразнень, то іноді здається, немовби вони виникають самі по собі, без будь-якої причини [14, с.209].

Те, що рухова ділянка кори великих півкуль головного мозку є водночас сенсорною ділянкою, відіграє важливу роль у регуляції вольових дій. П. Анохін вказував, що у процесі вольових дій від виконавчого апарату до кори головного мозку надходить інформація про характер дій (зворотна аферентація), де вона порівнюється з образом запланованої дії, випереджаючи її результати. Це порівняння виконуваної дії з її образом, яке П. Анохін назвав акцептором дії, сприяє уточненню рефлексорного акту відповідно до того, чого прагне людина.

Вольові дії людини визначаються свідомо поставленою метою. Діючи, людина ставить перед собою завдання, планує їх виконання, добирає засоби, за допомогою яких вони здійснюються. Щоб успішно навчатися, учень повинен усвідомлювати мету навчання, свої шкільні завдання, вміти організовувати їх виконання, бути наполегливішим.

Кожна вольова дія чимось мотивується. **Мотив** — це рушійна сила, яка спонукає людину до дії, до боротьби за досягнення поставленої мети. Мотивами дій є людські потреби, почуття, інтереси, усвідомлення необхідності діяти [14, с.211].

Чіткість мети, розуміння справи, усвідомлення завдання, його важливість завжди породжують силу, енергію і рішучість дій. Чим більшого суспільного значення набуває завдання, тим більшої енергії та завзяття

люди докладуть у боротьбі за його здійснення. Пристрасна любов до своєї справи спонукає людей до творчої праці. Вольові дії бувають прості та складні.

Простою вольовою є така дія, яка не потребує особливого напруження сил і спеціальної організації дії. Вона характеризується безпосереднім переходом бажання в рішення та у здійснення цього рішення. Наприклад, захотівши пити, людина одразу наливає води у склянку і п'є; якщо їй холодно, вона вдягає пальто тощо. Ці дії не потребують складних засобів для їх виконання.

Складна вольова дія потребує значного напруження сил, терплячості, наполегливості, вміння організувати себе на виконання дії. Так, учень, розв'язуючи математичні завдання, щоб досягти бажаного успіху, повинен здійснювати низку вольових дій. Складність вольової дії залежить від складності завдання, на виконання якого вона спрямована.

Воля людини виявляється в переборенні не тільки зовнішніх труднощів, що характерні для різних видів діяльності, а й внутрішніх, породжуваних, наприклад, бажаннями, які суперечать поставленим завданням, утомою тощо. Переборення внутрішніх труднощів потребує усвідомлення необхідності виконати те чи інше завдання та самовладання.

Прагнення людини, що є засадовими стосовно її дії, іноді виявляється у формі **потягів**. Як правило, потяги бувають невиразними, малоусвідомлюваними. Людина кудись поривається, але чого саме їй забажалося, вона виразно не усвідомлює. Прагнення, що виявляються лише у формі потягів, не ведуть до цілеспрямованої вольової дії [14, с.212].

Усвідомлюючи свої потяги, людина тим самим перетворює їх на **бажання**. Бажаючи чогось, людина вже більш-менш виразно бачить мету свого прагнення, напрямок своєї діяльності.

Проте, усвідомивши мету своєї діяльності, людина може ще й не бачити шляху, яким треба йти, щоб успішно її здійснити, не мати в руках

засобів для її досягнення. Добираючи потрібні шляхи та засоби, людина в цьому процесі глибше усвідомлює свої прагнення. Глибоко усвідомлене прагнення, при якому в людини виразно вимальовуються не тільки мета діяльності, а й шляхи та засоби її здійснення, зумовлює воління, активне бажання.

За волінням часто-густо йде сама дія, якою завершується вольовий акт. Однак це буває не завжди. Іноді людина вагається: чи то діяти, чи то ні. У цьому разі спостерігається той особливий, проміжний стан у розвитку вольового акту, який називається боротьбою мотивів. Це трапляється тоді, коли у людини є суперечливі бажання, з яких одні спонукають її до певної дії, а інші відвертають від неї. Наприклад, в учня може відбуватися боротьба між бажанням взятися за виконання домашнього завдання та бажанням піти в кінотеатр з приятелями. У результаті цієї боротьби мотивів людина приймає певне рішення. Воно виявляється як намір діяти або як намір відмовитися від дії [14, с.213].

Рішення, як глибоко усвідомлене, переходить у дію. Спочатку дія планується, вибираються необхідні для цього засоби, потім виконується завдання і, нарешті, завершується. Так, учень, вирішивши сконструювати радіоприймач, ознайомлюється із системами радіоприймачів, креслить схему, дістає потрібні для радіоприймача деталі й, нарешті, монтує його. Так закінчується прийняте рішення.

Успішність вольового акту залежить від вольових якостей людини, глибини усвідомлення завдання, інтересу, а також від знань, умінь і навичок діяти, без яких успішне досягнення мети неможливе. Вміння, звичні дії роблять вольові дії чіткішими та організованішими, сприяють швидкому та успішному їх виконанню.

Будь-яка дія відбувається успішніше, якщо стає звичною. Навички та звички сприяють легшому подоланню труднощів та успішному завершенню дії.

1.2. Основні якості волі

Однією з найважливіших вольових якостей особистості є *цілеспрямованість*. Вона визначається принциповістю та переконанням людини і виявляється у глибокому усвідомленні нею своїх завдань і необхідності їх здійснювати. Цілеспрямованість виявляється в умінні людини керуватись у своїх діях не випадковими прагненнями, а стійкими переконаннями, принципами. Цілеспрямованість і принциповість особистості — підґрунтя її сильної волі [14, с.213].

Люди без чіткої цілеспрямованості, твердих переконань, принципів, якими б вони керувалися у своїй діяльності, часто перебувають під впливом випадкових бажань, підпадають під вплив інших. Поведінка нецілеспрямованих і безпринципних людей характеризується слабкою волею. Без твердого переконання та принципової спрямованості поведінки у людини не може бути й сильної волі.

Важлива вольова якість людини — *ініціативність*, тобто здатність самостійно ставити перед собою завдання й без нагадувань і спонукань інших виконувати їх. Ініціативність людини характеризується дієвою активністю. Мало, виявити ініціативу, поставити перед собою завдання, треба його здійснити, довести до кінця. Це можливо лише за належної активності в діях.

Істотними якостями волі людини є також *рішучість*, *витриманість* і *наполегливість*. Ці якості виявляються в умінні своєчасно та обдуманно приймати рішення, особливо у складних обставинах, у гальмуванні негативних прагнень і дій, у здатності людини долати труднощі, що виникають на шляху до досягнення мети. Ці якості людини допомагають їй доводити до кінця кожен розпочату справу, долаючи всі перешкоди, які зустрічаються на шляху до її виконання. Великі справи, визначні наукові винаходи можливі лише за наявності цих якостей.

Наполегливість людини слід відрізняти від такої її якості, як упертість. *Упертість* — це необдуманий, нічим не виправданий прояв волі, який полягає в тому, що людина наполягає на своєму недоцільному бажанні, незважаючи на обставини. Упертість є проявом не сили, а радше слабкості волі. Приймаючи рішення, вперта людина заперечує розумні докази, не зважає на інтереси інших, суспільні інтереси і своїми діями часто завдає їм шкоди. Упертість — негативна якість у людини, тому треба намагатися її позбутися [14, с.214].

Важливою вольовою якістю людини є *самостійність*. Самостійність волі виявляється у здатності людини критично ставитись як до власних вчинків і дій, так і до вчинків інших людей, не піддаватися негативним впливам інших. Самостійність — це результат високої принциповості людини, її ідейності та моральної витримки.

Протилежною до самостійності якістю людини є *навіюваність*. Навіюваність виявляється в тому, що людина легко піддається впливу інших. Навіюваність буває у тих людей, які не мають стійких переконань, твердих принципів, які некритично наслідують інших, вагаються між протилежними поглядами, не маючи власної думки. Перша-ліпша думка, яку почує така людина, стає її думкою, але згодом цю саму думку вона замінює на іншу.

Люди, які легко піддаються навіюванню та самонавіюванню, — це люди з нестійкою волею.

Важливою вольовою якістю людини є *самовладання*. Воно виявляється у здатності людини володіти собою, керувати власною поведінкою та діяльністю. Самовладання — важливий компонент такої якості особистості, як мужність. Володіючи собою, людина сміливо береться за відповідальне завдання, хоча й знає, що його виконання пов'язане з небезпекою для неї, навіть загрожує її життю. Самовладання — одна з умов дисциплінованої людини.

Відсутність самовладання робить людину нестриманою, імпульсивною. Люди, які не володіють собою, легко піддаються впливу почуттів, часто порушують дисципліну, відступають перед труднощами, впадають у розпач.

Своєрідним проявом безвілля особистості є конформність. Суть її виявляється в тому, що людина, хоча і має свою думку, але піддається впливу, тиску групи у своїх діях і вчинках, не виявляє незалежності, не обстоює свої позиції. Як показали дослідження, конформним особам властиві негнучкість психічних процесів, бідність ідей, знижена здатність володіти собою, поверхове уявлення про себе, не вистачає віри в себе, вони виявляють більшу пасивність, навіюваність і залежність від інших [14, с.215].

Отже, сукупність позитивних якостей волі, властивих людині, зумовлює її силу волі. Як позитивні, так і негативні якості волі не є природженими. Вони розвиваються у процесі життя та діяльності.

1.3. Локус контроль як індивідуальна якість людини

Вольове регулювання поведінки неможливе без врахування її умов, адже вольовий акт людина здійснює як особистість, відповідальна за всі його наслідки. Хоча поведінка завжди спрямована на досягнення мети, кінцеві результати діяльності інколи не відповідають сподіванням. На основі досліджень встановлено, що люди різняться між собою залежно від того, кому вони схильні приписувати відповідальність за власні дії.

Для диференціювання різних способів покладання відповідальності американський психолог Джуліан Роттер (1916—1995) обґрунтував поняття «локус контролю».

Локус контролю (лат. locus — місце) — індивідуальна якість людини, яка характеризує її схильність приписувати відповідальність за наслідки своєї діяльності зовнішнім силам (екстернальний локус контролю) чи

внутрішнім станам і переживанням (інтернальний локус контролю).

Роттер довів, що локус контролю є стійкою властивістю особистості, яка формується в процесі її соціалізації. Люди, схильні приписувати причини своїх дій і вчинків зовнішнім факторам, мають зовнішній (екстернальний) локус контролю. Вони завжди шукають причини своїх невдач у зовнішніх обставинах. Так, студент, який не склав екзамен, пояснює це відсутністю часу для підготовки, складністю предмета тощо. Дослідники встановили, що схильність до зовнішньої локалізації контролю пов'язана з такими рисами особистості, як невірноваженість, невпевненість у своїх силах, тривожність, підозрілість, конформність, агресивність та ін [23, с.187].

Якщо людина покладає на себе відповідальність за власні дії і причини їх бачить в особливостях своєї уваги, мислення, здібностей, внутрішніх переживань, то вона має внутрішній (інтернальний) локус контролю. Індивідам такого типу властиві впевненість у собі, наполегливість і послідовність у досягненні поставлених цілей, схильність до самоаналізу, врівноваженість, товариськість, доброзичливість і незалежність.

Рівень суб'єктивного контролю (РСК) – здатність суб'єкта контролювати себе і свою поведінку, управляти ним, брати на себе відповідальність за те, що відбувається з ним і навколо.

Отже, було виділено два типи: екстернальний та інтернальний.

Екстернал думає, що події, що відбуваються з ним, є результатом дії зовнішніх сил – случаючи, інших людей і т.д.

Люди-екстернали частіше пасивні, песимістичні, відчують, що від них нічого не залежить, все залежить від обставин, а вони – пішаки в цьому житті, і навіть свої успіхи, досягнення і радощі приписують зовнішнім обставинам, щасливій долі або допомозі інших людей.

Інтернал інтерпретує значимі події як результат своєї власної

діяльності. Будь-якій людині властиві ознаки того чи іншого типу, причому, у різних ситуаціях може переважати те один, те інший тип, внутрішній контроль яких універсальний і характерний стосовно будь-яких типів подій і ситуацій, з якими йому приходится зіштовхуватися

За даними психологів, якщо людина виражений інтернал, тобто вважає себе відповідальним за всі події, що з ним відбуваються, те для нього, як правило, характерна віра у свої сили, задоволеність працею, як сферою додатка своїх сил. Він більш відповідальний, витривалий, послідовний, емоційно стабільний, схильний до лідерства, у нього висока готовність до самоосвіти і самовдосконалення. Така людина може відрізнятися деякою категоричністю і бути недостатньо сприйнятливим до навколишнього середовища.

Екстернали – люди весняної стратегії. Вони вбачають джерело невдач і двигун успіху поза собою. Для цих людей характерні такі особливості: несхильність до самокритики і самовдосконалення, гостре відчуття соціальної ситуації, зміни в ній, сприйнятливості до середовища. На їхню думку, у їхній діяльності велику роль грають зовнішні обставини (доля, випадок, люди), вони схильні до тривожності, прислухаються до чужої думки, не уникають обману як тактики самовиправдання. Вони вважають, що добилися самі всього хорошого, що було і є в їх житті і що вони здатні досягати з успіхом своїх цілей і в майбутньому. Але вони беруть на себе відповідальність і за всі негативні події, схильні обвинувачувати себе в невдачах, неприємностях, стражданнях. Такі люди рахують свої дії важливим чинником в організації власного виробництва, у відносинах, що складаються, в колективі, в своїх просуваннях. Інтернал вважає себе відповідальним за події сімейного життя, в сімейних проблемах обвинувачує не чоловіка, а перш за все самого себе, прагне змінити себе. Така людина рахує себе в силах контролювати свої неформальні відносини з іншими людьми, викликати до себе пошану, симпатію, активно

формувати свій круг спілкування. Інтернал вважає себе багато в чому відповідальним і за своє здоров'я. В хворобі обвинувачує самого себе і вважає, що одужання багато в чому залежить від його дій, а не від лікарів. Таким чином, інтерналу властиві активна життєва позиція, незалежність і відповідальність за себе.

Людина типу "інтернал" частіша в житті "переможець", екстернал – "переможений", у них різні життєві сценарії, різне відношення до себе і іншим людям.

Загалом, узагальнений образ інтернала-екстернала допоможе прогнозувати труднощі і проблеми того й іншого типу людей, більш точно визначати особливості і мотиви поведінки, прогнозувати особливості вибору професії і професійного розвитку особистості.

Розділ II. МЕТОДИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Методичні засади експериментального формування локусу суб'єктивного контролю

Стрімкі соціально-економічні зміни нашого суспільства, трансформація цінностей та орієнтирів започаткували нові виміри психічної культури особистості. Вони вимагають створення та впровадження нових технологій формування та розвитку особистості, «конструктивності» психолого-педагогічних впливів. Тому виникає необхідність в перегляді підходів до тих проблем, які тривалий час знаходяться в центрі уваги дослідників і отримали своє теоретичне та практичне вирішення в межах попередньої психолого-педагогічної системи. Однією з них є комплексна проблема відповідальності особистості.

Радянська психологія і педагогіка виходили з постулату «детермінації» відповідальності особистості, який вказує на соціальне коріння цього явища, його детермінацію з боку суспільства загалом та конкретних соціальних груп, членом яких впродовж свого життя виступає людина. Низка психолого-педагогічних робіт присвячена виявленню основних умов, прийомів, факторів, котрі впливають на формування особистості в різні вікові періоди [7, с.241].

В інших дослідженнях відповідальність виступає як соціально-психологічний феномен, який залежить від рівня розвитку груп, позицій індивіда в цих групах, характеру спільної діяльності людей. Лейтмотивом всіх цих робіт є твердження, що відповідальність, конституювана перш за все як соціальна відповідальність, виступає показником розвитку особистості, критерієм її зрілості. В свою чергу, зрілість виражається в потребі «самореалізації не себе в суспільстві, а себе для суспільства». Розділяючи основні положення такого підходу, ми разом з тим вважаємо,

що самореалізація себе в суспільстві повинна розглядатись як рівноправна складова в загальній структурі взаємодії людини зі світом.

Більш того, в умовах перехідного періоду, коли нові орієнтири суспільного життя та розвитку, нові цінності недостатньо сформовані, саме ця складова виходить на новий план. Потреба особистості в реалізації себе в суспільстві, яке динамічно, але не завжди послідовно і рівномірно змінюється, виступає в наш час як основна проблема психології та всього комплексу суспільних дисциплін.

Особливого значення ця проблема набуває в контексті особистісного та професійного самовизначення студентів. Раніше молоду людину готували до життя в певному, стабільному суспільстві, з усталеною системою цінностей, норм, правил, моделей життєвої та професійної кар'єри. Визначатися в такому суспільстві означало перш за все обрати одну з нормативних моделей, ідентифікуватися з нею, адаптувати її до своїх індивідуальних особливостей та уподобань. Нова суспільна ситуація не створює таких нормативних засад для самовизначення, вона вимагає від старшокласника значно більших зусиль, послідовної внутрішньої роботи, оцінки та прогнозування великої кількості змінних. «Епіцентром» такої роботи ми вважаємо психологічну відповідальність особистості.

Відповідальність виступає як особистісний механізм реалізації необхідності. К.О.Абульханова-Славська, опираючись на дослідження Ж.Піаже, Л.Кольберга, Р.Хайдера, в яких акцентувались когнітивні аспекти відповідальності (передбачення наслідків і на цій основі своєчасна регуляція поведінки) або моральні аспекти (автономна регуляція поведінки на основі вільного вибору суб'єкта), визначає відповідальність як «гарантоване особистістю досягнення результату своїми силами при заданому самим суб'єктом рівні складності» [7, с.243].

Слід зазначити, що йдеться про вищий рівень розвитку відповідальності, її найбільш концентрований вираз. Саме цей рівень за

своїми механізмами співвідноситься з механізмами саморозвитку та самореалізації особистості. Саморозвиток виступає процесом цілеспрямованих, програмованих змін особистості, детермінованих нею самою, її образом світу, образом «Я», волею і діями. Тісно пов'язаним процесом є самореалізація – виявлення, об'єктивація внутрішніх можливостей особистості, її здібностей та устремлінь.

Відповідальність створює психологічний простір для саморозвитку та самореалізації, задає мотиваційно і ситуаційно вивірені орієнтири для розгортання цих процесів. Вона визначає зони оптимального співвідношення зовнішніх вимог щодо особистості з одного боку, та рівня домагань особистості і її актуальних можливостей, з іншого. В цьому зрізі відповідальність виступає як контролюючий механізм, котрий захищає особистість, задає її стійкість щодо зовнішніх дестабілізуючих впливів і внутрішніх невважених ініціатив. Одним з вимірів відповідальності є суб'єктивний локус контролю особистості.

Локус контролю – це стійка стратегія людини бачити джерело управління своїм життям і поведінкою переважно в собі самому, або ж в зовнішньому середовищі (Potter, 1966). Особистість із зовнішнім локусом контролю (екстернал) відповідальність за події, які визначають його життя, приписує, в основному, зовнішнім факторам. Інтернальна особистість (особистість із внутрішнім локусом контролю) джерело подій власного життя вбачає перш за все в собі, відчуває стійкий зв'язок між власними діями, зусиллями і подіями власного життя [13, с.392].

Локус контролю є одним з найважливіших механізмів, які визначають здатність і вміння людини долати життєві труднощі, забезпечуючи тим самим можливість її саморозвитку та самореалізації. Інтернальність тісно пов'язана з багатьма психологічними процесами, явищами та рисами особистості, що утворюють її антистресовий контур. Зіткнувшись з перешкодами на шляху саморозвитку, інтернали значно частіше виявляють

пошукову активність. Така активність створює передумови віднайдення продуктивних шляхів подальшого розвитку особистості. Відмова від пошукової активності може призвести до «навченої безпорадності», яка призводить до стагнації особистості, її деградації. Серед причин «навченої безпорадності» Ротенберг виділяє фрустрацію дослідницької активності, гіперопіку, авторитарне виховання (В. С. Ротенберг, 1989).

Інтернальність тісно пов'язана також з таким складним і вагомим утворенням, як соціальний інтерес. Соціальний інтерес є одним з основних понять в теорії особистості А.Адлера, який розглядав його як важливу передумову особистісного пристосування, взаємодії людини зі світом. В різних контекстах Адлер пов'язував соціальний інтерес з різними класами психологічних перемінних: когнітивними (розуміння, ідентифікація), емоційними (емпатія, симпатія), мотиваційними (устремління) та поведінковими (кооперація). Гіпотеза Адлера про те, що соціальний інтерес в його розвиненій формі виступає головним фактором задоволення особистості та відповідальної філософії життя, отримала численні експериментальні підтвердження.

Встановлено також, що соціальний інтерес породжує широку гаму внутрішніх інтересів та мотивацій особистості, стимулює її саморозвиток.

Відповідальності не можна навчити, нею не можна оволодіти лише шляхом засвоєння тих чи інших правил і значень.

Людина стає відповідальною в реальних життєвих ситуаціях та обставинах, які несуть у собі моральний конфлікт – сутичку різних смислових рівнів.

Це передбачає включення механізмів смислоутворення у процесі прийняття обов'язку.

По-друге, критерієм прийняття відповідальності є реалізація особистістю необхідного своїми силами, самостійно і згідно з вимогами, поставленими до самої себе [18, с.98].

Для виникнення обов'язку суб'єкт має бути здатним здійснювати самоконтроль, врахувати зміни в об'єктивних та суб'єктивних ситуаціях і відповідно до цього регулювати свою поведінку.

Теоретичний аналіз проблеми відповідальності і експериментальне дослідження дають змогу визначити відповідальність як особистісний механізм людини в якому інтегрують її духовні, психічні функції. Відповідальність розглядається як смислове утворення особистості, загальний принцип співвіднесення мотивів, цілей.

Цей смисловий принцип специфічно реалізується у кожній конкретній ситуації життєвого простору людини.

Таким чином, психологічна відповідальність виступає інтегратором інших механізмів саморозвитку особистості, задає контрольований простір для розгортання самореалізації, сприяє утворенню стійкого симптомокомплексу якостей розвиненої особистості.

Формування відповідальності студента як системно-психологічного явища потребує спеціальної організації виховної та консультативно-психологічної роботи в школі. Методологічною основою її може стати концепція вчинку, яка отримала свій розвиток в працях українських психологів.

2.2. Методи, методика і процедура дослідження

Для дослідження нашої теми „Особливості рівня суб'єктивного контролю у студентів з високим та низьким рівнем успішності” ми обрали тест-опитувальник, розроблений Є. Ф. Бажиним та ін. на основі шкали локусу контролю Дж. Роттера.

Ця методика дозволяє порівняно швидко й ефективно оцінити сформований у обстежуваних рівень суб'єктивного контролю над різноманітними життєвими ситуаціями і придатна для застосування в клінічній психодіагностиці, при профвідборі, сімейній консультації та ін.

Уперше подібні методи були апробовані в 60-х роках у США. Найбільш відомим з них є шкала локус контролю Дж.Роттера. Ця шкала заснована на двох принципових положеннях.

1. Люди розрізняються між собою за тим, як і де вони локалізують контроль над значними для себе подіями. Можливі два полярних типи такої локалізації: екстернальний і інтернальний. У першому випадку людина думає, що події, що відбуваються з нею, є результатом дії зовнішніх сил. У другому випадку людина інтерпретує значимі події як результат своєї власної діяльності. Будь-якій людині властива визначена позиція на континуумі, що простирається від екстернального до інтернального типу.

2. Локус контролю, характерний для індивіда, універсальний стовно будь-яких типів подій і ситуацій, з якими йому доводиться зіштовхуватися

Один і той самий тип контролю характеризує поведінку даної особистості й у випадку невдач, і в сфері досягнень, причому це по-різному стосується різних областей соціального життя [22, с.382].

В ході дослідження опитуваним пред'являлася інструкція: "Запропонований Вам опитувальник має 44 твердження. Прочитайте їх і дайте відповідь, чи згодні Ви з даним твердженням, чи ні. Якщо згодні, то в бланку для відповідей перед відповідним номером поставте знак (+), якщо ні — знак (—). Пам'ятайте, що в тесті немає "правильних" і "неправильних" відповідей. Свою думку висловлюйте відверто. Надавайте перевагу тій відповіді, яка перша спала Вам на думку "(дод. 1).

Мета обробки результатів отримання показника локусу суб'єктивного контролю, тобто показника загальної інтернальності Іо. Це — сума збігань відповідей досліджуваного з відповідями, які наведено в ключі.

екстернальність.

Локус контролю, характерний для людини, є універсальним стосовно будь-яких типів подій і ситуацій, з якими їй доводиться стикатися. Один і той же тип контролю проявляється як у разі невдач, так і в разі досягнень, причому це спостерігається в різноманітних сферах життєдіяльності суб'єкта [24, с.99].

Для певного рівня локусу контролю користуються такими межами шкали інтернальності:

Показник інтернальності (I_0)	Рівень локусу контролю
0 - 11	Низький рівень інтернальності
12 - 32	Середній рівень інтернальності
33 - 44	Високий рівень інтернальності

Розділ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛОКУСУ СУБ'ЄКТИВНОГО КОНТРОЛЮ У

СТУДЕНТІВ З ВИСОКИМ І НИЗЬКИМ РІВНЕМ УСПІШНОСТІ

3.1. Аналіз результатів дослідження суб'єктивного контролю студентів

У дослідженні особливостей рівня суб'єктивного контролю у студентів з високим та низьким рівнем успішності, взяли участь 10 студентів з низьким рівнем успішності (середній бал $\approx 3,7$) і 10 студентів з високим рівнем успішності (середній бал $\approx 4,8$). Отже, в результаті проведення методики спрямованої на визначення локусу суб'єктивного контролю студентів з низьким рівнем успішності, ми отримали наступні дані (табл. 3.1.):

Табл. 3.1.

Визначення рівня суб'єктивного контролю у студентів з низьким рівнем успішності

Досліджувані	Екстернальний тип локусу контролю (0-21)	Інтернальний тип локусу контролю (22-44)
Гусіна О.		23
Лісогурська Н.		22
Степаненко С.	20	
Войчик Л.	19	
Пономарчук І.	18	
Кримський О.	16	
Бургела І.	18	
Бондар О.	19	
Мірошниченко С.	18	
Іванова О.		27

Як видно з табл. 3.1., переважній кількості студентів (70%) з низьким рівнем успішності властивий екстернальний тип локусу контролю. 30% досліджуваним студентам даної групи притаманний інтернальний тип локусу контролю. У графічному вимірі дані результати, ми можемо зобразити наступним чином.

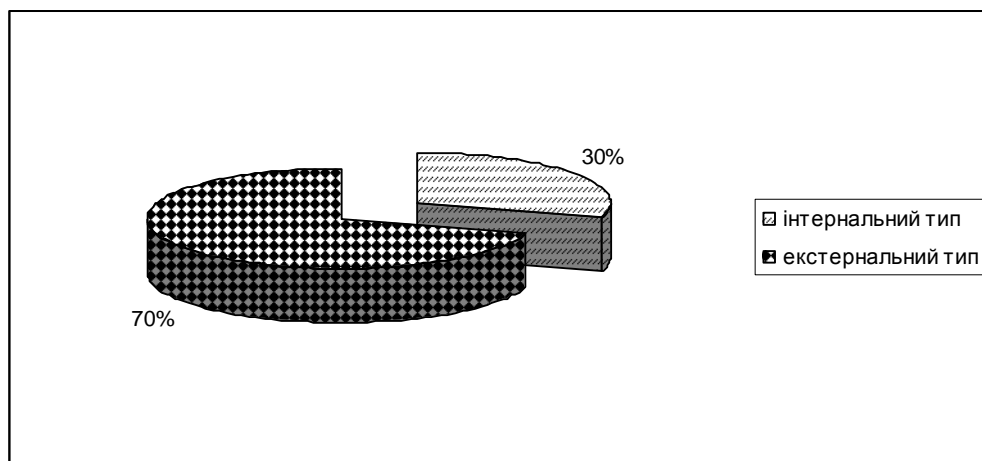

Рис. 3.1. Рівень суб'єктивного контролю

Як видно з рис. 3.1., переважна кількість досліджуваних студентів з низьким рівнем успішності – інтернали. Інтернальна особистість оцінює всі значимі події, що відбуваються з нею, як результат її власної діяльності. Інтернал вважає, що може впливати на події свого життя, керувати ними і, отже, нести відповідальність за них і за своє життя в цілому.

Троє студентів виявилися екстерналами, які навпаки, інтерпретують усі події, що відбуваються у їхньому житті як залежні не від них, а від якихось інших сил (Бога, інших людей, долі і т.д.). Оскільки екстернал не відчуває себе здатним або впливати на своє життя, контролювати розвиток подій. Він знімає із себе усяку відповідальність за все що з ним відбувається.

Досліджуючи іншу групу студентів, з високим рівнем успішності, ми отримали наступні дані (табл. 3.2.). Як видно з даної таблиці, ми маємо протилежні співвідношення даних, а саме: 70% студентів мають

інтернальний тип локусу контролю і 30% досліджуваних – екстернальний тип.

Табл. 3.2.

Визначення рівня суб'єктивного контролю у студентів з високим рівнем успішності

Досліджувані	Екстернальний тип локусу контролю (0-21)	Інтернальний тип локусу контролю (22-44)
Большекова Ю.		23
Тимченко О.	18	
Казьмерчук А.	21	
Безвусий О.		30
Киричук А.		34
Ільчин О.		27
Іщук І.		31
Литвиненко О.		28
Подольська В.		27
Кутень Н.	19	

Отримані дані (табл. 3.2.) ми можемо зобразити наступним чином:

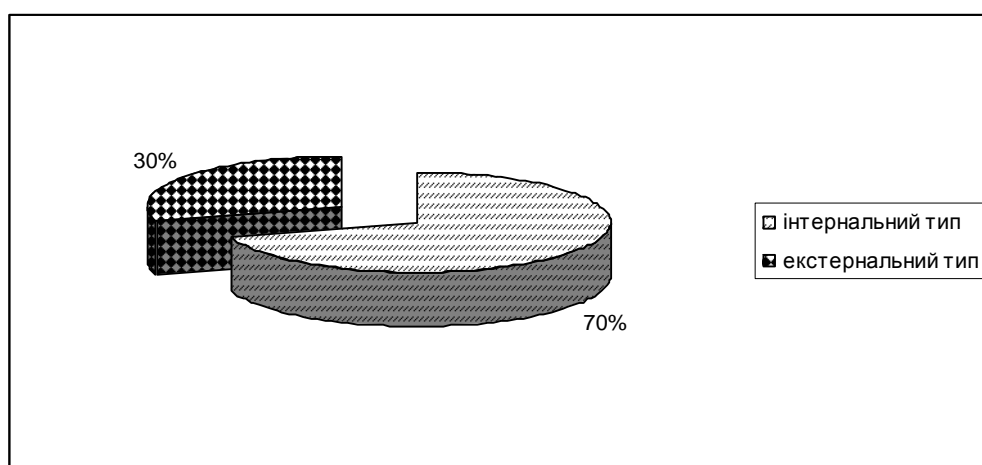

Рис. 3.2. Рівень суб'єктивного контролю студентів

Як видно з рис. 3.2., переважній кількості студентів з високим рівнем успішності властивий інтернальний тип локусу контролю, що може свідчити, що люди, які мають такий локус контролю, вважають, що більшість важливих подій в їхньому житті — результат їхніх власних дій, що вони можуть ними керувати і відчують відповідальність і за ці події, і за те, як складається їхнє життя в цілому. "Інтернали" з високими показниками суб'єктивного контролю мають емоційну стабільність, вони вперті, рішучі, відрізняються комунікабельністю, значним самоконтролем і стриманістю.

І трьом студентам з високим рівнем успішності властивий екстернальний тип суб'єктивного контролю. Даних осію можна охарактеризувати наступним чином: люди майже не бачать зв'язку між своїми діями і важливими для них подіями життя. Вони не вважають себе здатними контролювати розвиток таких подій і вважають, що більшість їх є результатом випадку чи вчинків інших людей. Тому "екстернали" емоційно нестійкі, схильні до неформального спілкування і поведінки, слабокомунікабельні, у них поганий самоконтроль і висока напруженість.

Загалом, між інтернальними і екстернальними особистостями є й інші відмінності, що можуть виявитися істотними з погляду їхньої професійної діяльності.

Так, приміром, екстернали характеризуються більшою конформністю, схильністю маніпуляціям, вони більш поступливі і чуттєві до думки й оцінок інших. У цілому, екстернальні особистості виявляються гарними виконавцями, що ефективно працюють під контролем інших людей.

Інтернали, на відміну від екстерналів, продуктивніше трудяться не в команді, а на самоті. Вони більш активні в пошуку інформації. Крім того, інтернальні особистості краще справляються з роботою, що вимагає прояву ініціативи. Вони більш рішучі, упевнені в собі, принципові в міжособистісних відносинах, не бояться ризикувати.

Інтернальні та екстернальні особистості розрізняються й іншими особливостями, наприклад, самооцінкою. Люди з інтернальним локусом контролю думають про себе як про добрі, товариські, дружелюбні, рішучі, незворушні, чесні, самостійні особистості. А люди з екстернальним локусом контролю вважають себе несамотійними, дратівливими, залежними, егоїстичними, нерішучими, невпевненими в собі, ворожими оточенню.

3.2. Прийоми та способи самовиховання волі

Воля є важливим чинником морального розвитку особистості, основою свідомого дотримання правил поведінки, забезпечує вибір способу поведінки відповідно до загальнолюдських норм моралі, інколи навіть усупереч власним бажанням і потягам. Щоб досягнути мети, довести до завершення доручену справу, відмовитися на користь товариша від омріяної перспективи, людина повинна виявити не тільки знання, вміння, особистісну культуру, а й вольові зусилля.

Моральність особистості є наслідком таких морально-вольових якостей, як самостійність, організованість, цілеспрямованість, наполегливість, дисциплінованість, сміливість.

Розвиток волі починається з першими свідомо спрямованими, довільними діями. А довільна поведінка розвивається із формуванням *ініціативності* — самостійності дитини у виборі дії, прийнятті рішення, що дає їй змогу відчувати себе джерелом дії, та *усвідомленості* — здатності розуміти смисл своєї діяльності й ситуації, в якій відбувається ця діяльність. Поступово розвивається здатність ставити перед собою складніші завдання, долати труднощі, що надає діям справді вольового характеру.

Безвілля більшою чи меншою мірою виявляється в різних фізичних і розумових діях. Характерними його особливостями є зниження загальної

активності, психічна млявість, вагання там, де необхідність дій очевидна. Безвільні люди не доводять розпочатої справи до кінця, нездатні переборювати навіть незначні труднощі, відкладають справу на потім. Вони легко відволікаються від важливої діяльності, беруться за маловажливе, дрібне, непотрібне. їм не властиві стійкі, цілеспрямовані інтереси, самостійність і критичне ставлення до себе та до інших [14, с.215].

Слабохарактерні люди не мають власної думки, легко підпадають під вплив інших, легко піддаються навіюванню та самонавіюванню, унаслідок чого невпевнені у своїх діях. Вони малоініціативні, хоча і знають справу, нездатні стримувати свої бажання, долати в собі ті чи інші емоційні стани — гнів, страх, афекти. В екстремальних ситуаціях вони розгублюються, стають безпорадними. їм властиве мрійництво, вони часом подають цікаві пропозиції, але не реалізують їх.

Безвілля властиве конформним особам, які схильні уникати самостійних рішень, пасивно приймають погляди інших, пристосовуються до готових стандартів поведінки. Випадки хворобливого безвілля називаються абулією.

Безвілля зумовлюється багатьма причинами. Іноді його спричинюють органічні або функціональні розлади в діяльності кори великих півкуль головного мозку, особливо чоловічих його ділянок, дисоціація, роз'єднаність образів дії та рухів, пасивність ідей, уявлень. До цього спричинюють різні хвороби, особливо вживання алкоголю, наркотиків, які викликають пасивність розумової діяльності, розладнують гальмівну функцію кори великих півкуль головного мозку, у результаті чого активізуються підкоркові процеси, зокрема емоції.

Але безвілля типу "обломовщини", "маніловщини" зумовлюється здебільшого вихованням. Обмежування рухів і дій дітей, прагнення в усьому допомагати їм виховують у них пасивність, яка стає звичкою, що

важко перевиховується у старшому віці. Формування у дітей працьовитості, залучення їх до цілеспрямованих трудових дій, спонукання доводити розпочату справу до кінця є найважливішими заходами переборення безвілля. Фізичне виховання, спорт, різні види змагань великою мірою сприяють розвитку активності, самовладання, сильної волі [14, 216].

Прийомами і способами самовиховання волі, а також виховання її в інших людях є розглянуті механізми вольової дії, адже воля визначається через вольові дії. Ознаки вольової дії є відмінними суттєвими ознаками волі. Виконуючи вольові дії, ми тим самим тренуємо, розвиваємо волю. Які ж загальні умови самовиховання волі?

Починати тренувати, волю легше за все з вироблення звички долати порівняно незначні труднощі. Таким чином ми швидше і легше досягнемо успіху, одержимо позитивне підкріплення, яке стимулюватиме і надихатиме на подальші звершення та готуватиме до більших перешкод.

Подолання труднощів здійснюється не для тренування волі самої по собі, а задля досягнення певних конкретних цілей. Чим значнішою є мета, до якої прагне людина, тим вищий рівень довільної мотивації і тим складніші проблеми здатна долати людина. Тому необхідною умовою само виховання волі виступає створення вищих мотивів поведінки [24, с.154].

Важливим при зміні сенсу дії являється уміння побачити новий смисл, по-новому поглянути на проблему. Це залежить від вищих пізнавальних процесів — мислення та уяви. Тому їх розвиток розглядається як передумова формування волі.

Поки що осторонь уваги дослідників залишається така важлива категорія як віра. У художній літературі, у людській практиці, у релігії вона посідає неабияке місце. Людина великої волі і драматичної долі, письменник і спортсмен Юрій Власов (1985) писав: "Віра в перемогу — це уміння жити у найбільш критичних обставинах не вважаючи ці обставини

чимось неприродним — нещастям чи покаранням. Завжди вірити у життя та перемогу! Життя здається нікчемним, непотрібним лише хворому, перевтомленому мозку... Остаточний лише твій вирок. До того часу, поки ти не винесеш його, сам не визнаєш себе зломленим, ти не переможений. Безвихідних положень немає. Нехтування зривів — це ... готовність духа до будь-яких випробувань" [24].

У науковій психології поняття віри довгий час залишалося несправедливо забутим. Лише останніми роками воно знову починає заявляти про себе. Б. Братусь вважає віру найважливішою умовою формування особистості: "людина без віри — це людина без майбутнього, без моральних перспектив і опори у житті, нездатна до подолання та перетворення себе і дійсності, людина причинно зумовленої, але ніяк не творчої дії. Людина ... щоб діяти, не просто обирає хід, рішення, але спирається (часто несвідомо) на віру... Для того щоб здобути те нове, котрого поки що немає у наявності, треба повірити у нього як в те, що існує і може бути потенційно досягнуте" [24].

Підсумок

Основна мета курсової роботи полягала у визначенні загальних закономірностей прояву вольових якостей особистості студентів і їх ролі в навчанні та трудовій діяльності.

Для розв'язання завдань дослідження та обґрунтування теоретичних підходів до розкриття особливостей рівня суб'єктивного контролю студентів з високим і низьким рівнем успішності нами використовувався метод теоретичного аналізу наукових джерел із досліджуваної проблеми. Для діагностики рівня суб'єктивного контролю студентів застосовувались методи бесіди, спостереження та тестування.

Одержані результати дають підстави зробити наступні теоретичні й практичні висновки.

1. Воля тісно пов'язана з емоціями, тому їх часто об'єднують у спільну емоційно-вольову систему особистості, яка протиставляється пізнавальній. Якщо ж емоції лежать на нижчому рівні еволюції психіки, то воля є її вершиною.

Воля – це здатність людини свідомо контролювати свою діяльність і поведінку та активно керувати ними, переборюючи перешкоди і підпорядковуючи їх свідомо поставленій меті.

2. Рівень суб'єктивного контролю є узагальненою характеристикою особистості, що виявляється схожим образом у різних ситуаціях. Психологи думають, що рівень суб'єктивного контролю зв'язаний з відчуттям людиною відповідальності за те, що відбувається «тут і тепер», а також за віддалені наслідки, тобто із соціальною зрілістю і самостійністю особистості.

Вперше методики діагностики такої характеристики особистості були апробовані в 60-х роках у США. Найбільш відома серед них — шкала локус контролю (locus of control scale), розроблена Дж. Роттером (J.

B.Rotter). Ця шкала заснована на положенні про те, що всі люди поділяються на два типи — інтерналів та екстерналів — у залежності від того, як вони оцінюють, що є причиною різних подій у їх житті і хто несе за них відповідальність.

Кожну людину можна оцінити по шкалі «інтернальність-екстернальність».

Інтернали мають внутрішній локус контролю, екстернали — зовнішній.

3. У вітчизняній практиці використовується методика дослідження рівня суб'єктивного контролю (РСК), створена Е. Ф. Бажиним, Е. А. Голінкіной і Е. Ф. Бажиним, Е. А. Голінкіной і А.М.Еткіндом у Ленінградському психоневрологічному інституті ім. В.М.Бехтерева на основі шкали Дж. Роттера. Автори даної методики виходять з того, що спрямованість суб'єктивного контролю в тої самого людини може мати варіації в різних життєвих сферах. Тому РСК включає ряд шкал, що вимірюють не просто інтернальність-екстернальність, але і прояви цієї характеристики в таких областях, як відношення до досягнень, невдачам, до здоров'я і хвороби, а також у сфері сімейних, виробничих і міжособистісних відносин.

Отже, в результаті проведення експериментального дослідження суб'єктивного контролю студентів, ми побачили, що переважній кількості студентів з низьким рівнем успішності властивий екстернальний тип локусу контролю. А студентам з високим рівнем успішності властивий інтернальний тип локусу контролю. Розходження між двома типами локалізації контролю можуть виявитися істотними з погляду успішності професійної діяльності (інтернальний локус контролю значимий корелює з індексом професійного успіху).

Список використаної літератури

1. Бондарчук О. І. , Бондарчук Л. І. Основи психології та педагогіки: Курс лекцій. – К.: МАУП, 1999. – 168 с.
2. Бочелюк В.Й., Зарицька В.В. Психологія: вступ до спеціальності: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 288 с.
3. Бочелюк В.Й., Зарицька В.В. Педагогічна психологія. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 248 с.
4. Діагностичний інструментарій психолога / упоряд. Т. Гончаренко. — К.: Шк. світ, 2008. —128 с — (Б-ка «Шк. світу»).
5. Дрозденко К.С. Загальна психологія у практичному вимірі: Підручник. – К.: ВД "Професіонал", 2007. – 608 с.
6. Дуткевич Т.В., Савицька О.В. Практична психологія: Вступ у спеціальність. Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 256 с.
7. Загальна психологія /За ред. О. В. Скрипченка. – К., 1999. – 425 с.
8. Казаков В. Г., Кондратьева Л. Л. Психология: Учебник для индустр.-пед. техникумов.— М.: Высш. шк., 1989.— 383 с.
9. Карпенчук С. Володіти розумом, почуттям і волею//Рідна школа. - № 5. – 1997. – с. 22-25 с.
10. Комінко С.Б., Кучер Г.В. Кращі методи психодіагностики: Навч. посібник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2005. – 406 с.
11. Корольчук М.С, Осьодло В.І. Психодіагностика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. М.С.Корольчука – К: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 400 с.
12. Лалека Ю. І., Герасимчук В. І., Шелян О. М. Основи психології та педагогіки: Навч.-мет. Посібник. – К. – Вид-во Європейського університету, 2001. – 164 с.
13. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навч. посіб. – К.: Вища шк., 1998.

– 497 с.

14. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія: навч. посібник. – К.: МАУП, 2000. – 256 с.
15. Музика О.Л. Курсові роботи з психології: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – 2-ге вид., перероб. і дон. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. - 104 с.
16. Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений. – К.: Лыбидь, 1990. – 192 с.
17. Основи психології: Підручник / За загал, ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. — К.: Либідь, 1995. — 632 с.
18. Пашукова Т.І., Допіра АЛ., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної психології/За ред. Т.І. Пашукової. — К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. — 204 с.
19. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О.М.Степанов. – К: «Академвидав», 2006. – 424 с.
20. Психологія: Підручник/За ред. Ю. Л. Трофімова. – К.: Либідь, 2000. – 558 с.
21. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога: Учеб. пособие: В 2 кн. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. – Кн. 1: Система работы психолога с детьми разного возраста. – 384 с.
22. Розов В. І. Адаптивні антистресові психотехнології: Навч.посібн. – К.: Кондор, 2005. – 278 с.
23. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 504 с.
24. Цигульська Т.Ф. Загальна та прикладна психологія: Курс лекцій. – К: Науковадумка, 2000. – 189 с.
25. Ярошевский М.Г. История психологии. – 3-е изд., дораб. – М.: Мысль, 1985. – 575 с.

Додаток 1

Текст опитувальника	Відповідь
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх	

хвороб.	
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	
32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	

Горьшкова Алла

Текст опитувальника	Додати Відпові
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	-

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	—
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	—
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	—
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	—
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	—
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	—
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	—
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	—
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	—
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	—
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	—

$$M_0 = 23$$

Гринченко Анна

Додаток

Текст опитувальника	Відповідь
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	-
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	+
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	+
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

$$10 = 18$$

Текст опитувальника		Додаток
		Відпо
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.		-
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.		-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.		+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.		+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.		-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.		-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.		+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.		-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.		+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.		+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.		-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.		-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.		+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.		+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.		-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.		-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.		-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.		+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.		-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.		+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.		-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.		+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.		-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.		+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.		-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.		-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.		+
28. На підрастаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.		-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.		-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.		-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.		+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	+
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	+
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

$I_0 = 21$

В. Березин Олександр		Додат
Текст опитувальника		Відпо
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.		+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.		+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.		+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.		+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.		+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.		+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.		-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.		-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.		+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.		+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.		+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.		+
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.		+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.		+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.		+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.		+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.		+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.		-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.		+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.		+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.		-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.		+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.		+
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.		-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.		+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.		+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.		+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.		-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.		+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.		+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.		+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

10 = 30

В. Киричук Андруш

Текст опитувальника	Додати Відпо
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	+
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	-
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	+
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішуються самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	+
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

10 = 34

Мішель Аел

Текст опитувальника	Додат Відпо
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	+
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	-
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	+
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	-
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	+
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	+
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

$$I_0 = 27$$

6 Чинук Чин

Текст опитувальника	Додат Відпо
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	-
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	x

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	+
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

$$I_0 = 31$$

в Литвченко Олеса

Текст опитувальника	Додато Відпов
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	-
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	+
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	-
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	-
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	-
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	+
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	-
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

$$10 = 28$$

Подольська Вікторія		Додаток
Текст опитувальника		Відповідь
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.		+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.		-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.		+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.		-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.		-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.		+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.		-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.		-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.		+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.		-
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.		+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.		-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.		-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.		-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.		+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.		+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.		-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.		-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.		+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.		-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.		-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.		+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.		+
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.		-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.		-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.		-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.		+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.		+
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.		-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.		-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.		+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

$$I_0 = 27$$

6 Черненко Максим

Текст опитувальника	Додато Відпов
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	-
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	-
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	-
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	+
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	-
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	-
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

$1_0 = 19$

и Мвалова Олена

Текст опитувальника	Дода Від
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	к
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	м
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	м
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	м
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	м
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	к
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	м
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	к
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	м
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	к
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	к
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	м
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	м
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	к
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	м
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	м
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	м
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	к
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	м
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	к
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	м
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	м
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	к
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	к
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	м
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	к
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	м
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	к
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	м
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	к
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	м

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	ні
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	ні
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	має
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	має
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	має
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	ні
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	має
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	ні
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	має
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	ні
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	має
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	має
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	має

$$I_0 = 27$$

Мірошніченко Світлана		Додаток
Текст опитувальника		Відповідь
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.		+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.		-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.		-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.		+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.		-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.		-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.		+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.		-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.		-
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.		+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.		+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.		-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.		-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.		+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.		+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.		-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.		-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.		+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.		-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.		-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.		+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.		-
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.		-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.		+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.		-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.		-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.		+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.		-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.		-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.		+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.		-

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	-
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	+
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	-
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	+
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

$$10 = 18$$

"Фондас Овсандр"		Додато
Текст опитувальника		Відпові
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.		+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.		-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.		-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.		-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.		+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.		-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.		-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.		-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.		-
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.		+
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.		+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.		-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.		-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.		+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.		-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.		-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.		-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.		+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.		-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.		+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.		-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.		+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.		-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.		-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.		+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.		-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.		+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.		-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.		+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.		+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.		-

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	-
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застеретти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	+
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

$$10 = 19$$

4. *Буряко Ніко*

Текст опитувальника	Додато Відпові
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	-
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	-
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	+
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	+
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерігти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

10 = 18

н Крикський Олександр

Текст опитувальника	Додато Відпові
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	+
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	+
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	-
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	+
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	-
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	+
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	-

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	-
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	-
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

$$10 = 16$$

п. Любомирчук Інна

Текст опитувальника	Додат
Відпо	
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	-
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	+
11. Коли я будую плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	+
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	+
15. Те добре, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	-
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	-
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	+
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застеретти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішуються самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	+
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	+
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

10 = 18

н Войтик Людина

Текст опитувальника	Додато Відпов
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	-
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	+
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	+
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	+
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	+
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	+
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	-
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	+
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	+
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	-
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	+
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	+
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	-

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	-
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	+
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	-
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

$$I_0 = 19$$

н Степаненко Оксана

Текст опитувальника	Додато Відпові
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	+
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	-
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	-
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	+
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	+
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	-
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	+
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	-
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	+

10 = 20

Лісогурська Наталія		Додато
Текст опитувальника		Відпові
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.		-
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.		-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.		+
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.		+
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.		-
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.		-
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.		+
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.		-
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.		+
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.		-
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.		-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.		-
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.		-
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.		+
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.		-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.		-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.		-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.		-
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.		-
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.		+
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.		+
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.		+
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.		-
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.		-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.		-
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.		+
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.		+
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.		-
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.		-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.		-
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.		+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	+
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	-
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	-
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	+
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	-
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	+
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	-
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

10 = 22

в. Тусня Оксана

Додаток

Текст опитувальника	Відповідь
1. Просування по службі більше залежить від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.	+
2. Більшість розлучень відбувається тому, що люди не захотіли пристосуватися один до одного.	-
3. Хвороба - справа випадку; якщо вже судилося захворіти, то нічого не вдієш.	- ✓
4. Люди виявляються самотніми через те, що самі не виявляють цікавості і дружелюбності до оточуючих.	-
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.	+
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатію інших людей.	+
7. Зовнішні обставини - батьки і добробут - впливають на сімейне щастя не менше, ніж відносини подружжя.	- ✓
8. Я часто відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.	- ✓
9. Як правило, керівництво виявляється ефективнішим, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.	✓
10. Мої оцінки в школі часто залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.	-
11. Коли я будує плани, то, загалом, вірю, що зможу здійснити їх.	-
12. Те, що багатьом людям здається успіхом або везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.	✓
13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі і ліки.	- ✓
14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися, налагодити сімейне життя вони все одно не зможуть.	-
15. Те хороше, що я роблю, звичайно буває гідно оцінене іншими.	-
16. Діти зростають такими, якими їх виховують батьки.	-
17. Думаю, що випадок або доля не грають важливої ролі в моєму житті.	-
18. Я прагну не планувати наперед, тому що багато що залежить від того, як складуться обставини.	✓
19. Мої оцінки в школі найбільше залежали від моїх зусиль і рівня підготовки.	- ✓
20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю свою провину, ніж протилежної сторони.	-
21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.	- ✓
22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що і як робити.	- ✓
23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.	- ✓
24. Як правило, саме невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху в своїй справі.	-
25. Врешті-решт, за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.	✓
26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити у відносинах, що склалися в сім'ї.	-
27. Якщо я дуже схочу, то зможу викликати до себе прихильність майже будь-кого.	- ✓
28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків на їх виховання часто виявляються даремними.	- ✓
29. Те, що зі мною трапляється, - це справа моїх власних рук.	-
30. Важко буває зрозуміти, чому керівники чинять так, а не інакше.	- ✓
31. Людина, яка не змогла досягти успіху в своїй роботі, швидше за все не приклала достатньо зусиль.	+

32. Найчастіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого я хочу.	-
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше були винуваті інші люди, ніж я сам.	- ✓
34. Дитину завжди можна застерегти від застуди, якщо за нею стежити і правильно її одягати.	+ ✓
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.	-
36. Успіх є результатом наполегливої роботи і мало залежить від випадку або везіння.	+ ✓
37. Я відчуваю, що більшою мірою від мене залежить щастя моєї сім'ї.	+ ✓
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюся одним людям і не подобаюся іншим.	- ✓
39. Я завжди вважаю за краще ухвалити рішення і діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших людей або на долю.	-
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі його старання.	+
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при дуже великому бажанні.	+
42. Здібні люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.	-
43. Багато моїх успіхів були можливі тільки завдяки допомозі інших людей.	- ✓
44. Більшість невдач в моєму житті відбулася від невміння, незнання або ліні і мало залежало від везіння або невезіння.	-

$$10 = 23$$